

Jak mówić o większości świata

Jak rzetelnie informować
o krajach globalnego Południa

© Instytut Globalnej Odpowiedzialności

Instytut Globalnej Odpowiedzialności (IGO) jest niezależną, apolityczną organizacją pozarządową zrzeszającą ludzi, którzy podzielają pogląd o współzależności świata. Głównym celem działalności Instytutu jest promowanie solidarności globalnej oraz podnoszenie świadomości na temat współodpowiedzialności za losy świata. Wierzymy, że każdy z nas jest globalnym obywatelem, którego codzienne decyzje i wybory wpływają zarówno na ludzi w innych częściach świata, jak i na przyszły kształt naszej planety.

Instytut Globalnej Odpowiedzialności
ul. Bachmacka 1/11
02-647 Warszawa
www.igo.org.pl

Autorzy poradnika: Dorota Gadzinowska, Gabriela Lipska,
Kordian Kochanowicz, Marcin Wojtalik

Projekt graficzny: Piotr Młodożeniec

Wydanie I
Warszawa 2008

ISBN 978-83-928244-0-4

Kopiowanie i wykorzystanie materiałów z tej publikacji nie wymaga odrębnej zgody wydawcy, pod warunkiem, że odbywa się to w ramach działalności edukacyjnej nie nastawionej na zysk, a materiały nie będą sprzedawane ani w inny sposób udostępniane osobom trzecim, ani wykorzystane w innych publikacjach.

Wszelkie pytania dotyczące innych sposobów wykorzystania tej publikacji, w tym zgodę na wykorzystanie w innych publikacjach, należy kierować do Instytutu Globalnej Odpowiedzialności.

Projekt jest współfinansowany przez Fundację Edukacja dla Demokracji, w ramach programu pomocy zagranicznej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w 2008r.

Wprowadzenie do Kodeksu

Zwykle pierwsze pytanie dotyczące Kodeksu brzmi: czy on jest nam w ogóle potrzebny? „Przecież ja chcę tylko opowiedzieć, jak tam jest. Pokazać jak jest naprawdę. Przecież to wszystko dla ich dobra”.

I od tego „ja” warto zacząć. Ideą Kodeksu bowiem jest przeniesienie ciężaru ze mnie - opowiadającego i pokazującego - na tych, o których mówię i których przedstawiam oraz stosunek między nami. Najważniejszą cechą tej relacji jest obustronny szacunek oraz dążenie do zachowania godności bohaterów obrazów czy wiadomości.

Obrazy i wiadomości są niezbędnym elementem komunikacji i mogą mieć na celu edukację, rzecznictwo, marketing lub informowanie o działalności organizacji czy instytucji zewnętrznych.

Obrazy, to wszystkie komunikaty wizualne (zdjęcia, nagrania video, karykatury, obrazki, szkice itp.)

Wiadomości, to komunikaty pisane (artykuły, tytuły, podpisy pod zdjęciami, wypowiedzi, studia przypadków, opowieści itd.)

Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa jest narzędziem stworzonym przez praktyków: organizacje pracujące w sferze pomocy humanitarnej, współpracy rozwojowej oraz edukacji globalnej. Jest odpowiedzią na realną potrzebę wprowadzenia zasad etycznych do informowania o globalnym Południu, wokół którego niestety narosło wiele negatywnych stereotypów. Pierwsza wersja Kodeksu powstała z inspiracji irlandzkiej platformy organizacji pozarządowych Dochas w 1989 roku, w wyniku współpracy z organizacjami z globalnego Południa. Obecna wersja została przyjęta w 2006 roku przez CONCORD - konfederację europejskich platform organizacji pozarządowych, skupiającą 1600 organizacji z Unii Europejskiej.

Kodeks zawiera osiem zasad, które wyznaczają wysoki standard rzetelnego informowania o krajach globalnego Południa. Nie jest to tylko zbiór zakazów i nakazów, lecz przede wszystkim wyraz etosu partnerstwa w relacjach z organizacjami i ludźmi z krajów Południa. Dlatego zachęcamy do traktowania Kodeksu jako zestawu wskazówek i inspiracji do dyskusji - zarówno wewnątrz organizacji, jak i z partnerami z Południa - pomocnych w planowaniu działań.

Dokonywać wyboru obrazów i wiadomości z poszanowaniem równości, solidarności i sprawiedliwości

Ta zasada sformułowana jest bardzo ogólnie. Jak jednak ww. wartości przełożyć na praktykę? Szacunek wyraża się przede wszystkim w zapewnieniu prawa do prywatności i zachowania godności osób portretowanych. Nie chodzi o to, by unikać trudnych tematów. Ważne jest, żeby mówić o tym rzetelnie.

Odmienność obyczajową czy językową powinno się przedstawiać jako równą rzeczywistości, w której się wychowaliśmy, nawet jeśli jest ona wyraźnie inna.

Solidarność wyraża się w podkreślaniu tego, co nas łączy z innymi ludźmi, w szukaniu podobieństw i możliwości współpracy, a nie w koncentrowaniu się na różnicach. Sprawiedliwość rozpatrywana jest w Kodeksie w wymiarze globalnym - jako dbałość o zagwarantowanie praw jednostkom i społecznościom na całym świecie.

Prawdziwie przedstawiać wszelkie obrazy i sytuacje - zarówno w bezpośrednim jak i w szerszym kontekście - dążąc do zwiększenia powszechnego zrozumienia realiów i złożoności procesu rozwoju

W trakcie tworzenia materiału warto postawić sobie pytanie: jakich wiadomości potrzebuje odbiorca, by właściwie zrozumieć przekaz? Autorzy postrzegają opisywane fakty, jako oczywiste, ale dla odbiorców niezbyt dobrze obeznanych z tą tematyką mogą być niejasne i stać się przyczyną wielu nieporozumień. Przed wypuszczeniem materiału warto zatem dać go do przejrzania osobie postronnej, by sprawdzić reakcję.

Informacje, które warto zawrzeć w materiałach:

- imiona i nazwiska bohaterów (chyba, że sobie tego nie życzą), ich pochodzenie,
- czas i miejsce opisywanej historii,
- opis sytuacji,
- wyjaśnienie czy sytuacja jest typowa, dla jakiej grupy osób lub jakiego czasu.

Powyższe zdjęcie oraz trzy podpisy - każdy z większą ilością informacji, są dobrą ilustracją tego problemu. Czego dowiedziałby się odbiorca, gdyby otrzymał jedynie pierwszą informację? Co myślałby o transporcie w Ugandzie przeczytawszy podpis drugi?

1. Boda, Uganda
2. Boda, transport w Ugandzie
3. Kierowcy boda w oczekiwaniu na klientów. Boda to motorowe taksówki, które dowożą klientów tam, gdzie autobusy nie dojeżdżają. Kampala, Uganda, styczeń 2007.

Unikać obrazów i wiadomości mogących szerzyć stereotypy, wywoływać sensację lub dyskryminować ludzi, sytuacje czy miejsca

Ograniczona ilość informacji o krajach globalnego Południa, docierających do szerokiej publiczności często skutkuje tym, że pojedynczy obraz czy historia mogą być rozciągnięte na całą społeczność lub populację. I tak: zdjęcie wojowników masajskich może stwarzać błędne wrażenie, że wszyscy Tanzańczycy czy Afrykańczycy chodzą na co dzień w tradycyjnych strojach, z dzidami w rękach. Podobnie: przedstawienie Polaków w stroju ludowym, np. kaszubskim, nie odzwierciedla wyglądu przeciętnego mieszkańca Polski.

Mówiąc o zdarzeniach dramatycznych, takich jak wojny czy głód, warto pokazywać je obiektywnie, bez wybielania rzeczywistości czy przesadzania. Ukazywanie problemów, z których na co dzień my - ludzie z krajów wysoko rozwiniętych, nie zdajemy sobie sprawy, jest wyrazem solidarności z tymi, których dotyczą trudności. Niezbędne jest jednak określenie zasięgu danego problemu (np. jakiego konkretnego regionu czy grupy etnicznej dotyczy klęska suszy), aby nie dopuścić do generalizacji tej sytuacji na całą Afrykę czy Azję. Należy również zadbać o to, by obrazy towarzyszące opowiedanej historii przedstawiały ludzi dotkniętych danym problemem z poszanowaniem ich godności.

Chęć upowszechnienia wiedzy dotyczącej niektórych problemów musi iść w parze z dbałością o nie dopuszczenie do ich spłylenia czy trywializacji. Przykładem złych praktyk mogą być niektóre edukacyjne gry komputerowe, w których przeżycie człowieka w biegu po wodę zależy od szybkiego naciśnięcia odpowiedniego klawisza.

Niezbędne jest przeanalizowanie przesłania całego materiału i - poprzez zawarcie informacji dotyczących szerszego kontekstu - minimalizowanie ryzyka niewłaściwego odczytania.

Wykorzystywać obrazy, wiadomości i badania jednostkowych przypadków z pełnym zrozumieniem, uczestnictwem i za zgodą zainteresowanych (lub ich rodziców czy opiekunów)

Ludzie przedstawiani czy opisywani mają prawo wiedzieć, do czego ich wizerunek lub historia jest nam potrzebna. Przed wykonaniem zdjęcia, nagrania, czy opisaniem zdarzeń należy więc poinformować uczestników o naszym celu i kontynuować tylko w wypadku uzyskania zgody. (wyjątkiem jest fotografowanie osób publicznych lub zgromadzeń odbywających się w przestrzeni publicznej).

Zastanów się...

czy jest Ci miło, gdy ktoś obcy robi Ci zdjęcia bez pytania i pozwolenia?

Mamy oczywiście świadomość, że nie zawsze jest to możliwe - na przykład w czasie działań wojennych czy konfliktów.

Kwestii uzyskania zgody nie powinno się traktować absolutnie dosłownie; chodzi raczej o akceptację konieczności świadomości i zgody osób na uczestnictwo w powstawaniu danych materiałów. Dobrym dodatkowym testem przed wykonaniem zdjęcia jest postawienie sobie pytania: Czy ja będąc w takiej sytuacji chciałbym/abym być sfotografowany/a?

Warto również pamiętać, że niektóre tematy są niezmiernie delikatne i dokumentowanie ich

Działać zgodnie z najwyższymi standardami w zakresie praw człowieka i ochrony osób słabszych

Kolejna zasada odnosi się do praw człowieka. Przynależne wszystkim ludziom, są przyrzeczeniem, przez który powinno się patrzeć na wszystkie pozostałe zalecenia Kodeksu. Aby chronić prywatność ludzi przedstawianych lub opisywanych nie należy ujawniać danych, które umożliwiałyby identyfikację bohaterów przez niepowołane osoby lub instytucje. Można też, zamiast fotografować prawdziwych ludzi w sytuacjach bezbronności lub uwłaczających ich godności, zainscenizować te warunki z użyciem modeli, lalek itp.

Działać zgodnie z najwyższymi standardami w zakresie ochrony praw dziecka, przestrzegając zapisów Konwencji Praw Dziecka

To właśnie dzieci są najczęściej portretowanymi podmiotami, dlatego osobna zasada reguluje ich udział w obrazach i wiadomościach. Nie chodzi tu jedynie o zwalczanie negatywnego stereotypu płaczącego, głodnego dziecka, czy zastąpienie go nowym – portretem dziecka uśmiechniętego, machającego wesoło do kamery.

Inspirując się postanowieniami Międzynarodowej Konwencji Praw Dziecka zaleca się:

- * dawać dzieciom możliwość swobodnego wypowiedzenia się,
- * informować o pozytywnych działaniach podejmowanych przez dzieci i młodzież na świecie.

Dzięki temu dzieci stają się również świadomymi uczestnikami procesu informowania o sprawach ich dotyczących na świecie i mogą się od siebie nawzajem uczyć.

Kodeks kładzie nacisk na cztery wartości, spinające osiem omówionych powyżej zasad: równość, czyli wiarę, że możemy razem, jako partnerzy, przekazywać informacje w sposób, który szanować będzie godność opisywanych osób oraz promować solidarność i sprawiedliwość.

Takie reguły postępowania pozwalają przedstawiać skomplikowaną, a czasem trudną rzeczywistość krajów globalnego Południa, ze zrozumieniem i szacunkiem dla tamtejszych społeczności.

Zainteresowanym poszerzeniem wiedzy o samym Kodeksie polecamy przewodnik stworzony przez irlandzką platformę organizacji zajmujących się rozwojem Dochas, który pomógł nam w napisaniu tego artykułu. Publikacja dostępna jest w internecie, na stronie www.dochas.ie

wymaga szczególnej wrażliwości. Publikując materiały dotyczące osób zarażonych wirusem HIV, o innej orientacji seksualnej, ofiar konfliktów czy przemocy, możemy narazić je na niebezpieczeństwo lub wykluczenie ze społeczności.

Zagwarantować, że osoby, których sytuację przedstawiamy mają możliwość opowiedzenia o swojej historii osobiście

Zazwyczaj informacje z tzw. drugiej ręki, czyli nie pochodzące prosto ze źródła, są mniej wiarygodne. Najbardziej poruszają historie opowiedziane w pierwszej osobie, przez tych, którzy doświadczyli zdarzeń, byli na miejscu i widzieli wszystko na własne oczy.

Jest to ważne nie tylko dla odbiorcy, który dzięki temu jest przekonany o rzetelności przekazu, ale i dla osoby opowiadającej, która rozumie znaczenie swojej historii i ma wpływ na to, jak jest ona przekazana dalej.

Tworząc obrazy również warto pytać ich bohaterów o to, jak chcieliby być przedstawieni, pozwolić im wybrać miejsce, czas i sposób wykonania materiału.

Zaleca się pokazanie ukończonych materiałów wizualnych i pisemnych, do akceptacji ich bohaterom.

Ustalić i zanotować, czy opisywane/portretowane osoby zgadzają się na ujawnienie ich personaliów i twarzy, zawsze postępować zgodnie z ich życzeniem

Nie zawsze możliwość identyfikacji bohatera historii czy obrazu jest dla niego wyrazem szacunku. Czasem może być powodem odrzucenia go przez własną rodzinę czy lokalną społeczność, w ekstremalnych przypadkach może stanowić nawet zagrożenie dla jego życia. Dotyczy to głównie historii osobistych, kwestii tabu w danej społeczności. Dlatego warto zawsze ustalić, czy bohater historii, obrazu chciałby być możliwy do rozpoznania w przygotowanym materiale.

Czy wiesz, że...

w niektórych regionach świata choroba jest uznawana za karę za złe zachowanie? Pokazując chorego człowieka możesz skazać go na wykluczenie z lokalnej społeczności.

Nie warto szokować ludzka tragedią

Popularne jest przekonanie, że informując o rzeczywistości krajów globalnego Południa nie da się uniknąć drastycznych obrazów czy historii. Taki wyrazisty przekaz ma działać na nasze emocje. Często uważa się, że taka jest rzeczywistość i należy ją pokazać - zwłaszcza, jeśli chcemy, żeby odbiorca, który żyje w kraju wysoko rozwiniętym:

- * zobaczył, że na świecie ludzie każdego dnia umierają z głodu,
- * szybko zareagował na zaistniałą sytuację i np. przyłączył się do zbiórki po klęsce żywiołowej,
- * potraktował omawiany problem poważnie np. podczas lekcji w szkole.

Wzbudzenie silnych emocji może przykuć uwagę odbiorców, ale nie pociągnie za sobą realnego i długofalowego zaangażowania.

Wstrząsające obrazy rzeczywiście wywierają duże wrażenie, zwłaszcza na młodszych odbiorcach. Są łatwe do zastosowania, a widoczne oznaki problemu pokazują w sposób naturalistyczny (np. wydęty z głodu brzusek dziecka, dramatycznie wychudzone ciała, ciężko ranni ludzie). Takie obrazy nie zawsze działają zgodnie z długofalowymi celami czy misją organizacji, a często wręcz są z nimi w sprzeczności. Przeczą też wartościom i celom edukacji rozwojowej. W jaki sposób? Zapraszamy do przeanalizowania kilku przykładów.

Odbiorca, który ogląda szokujące zdjęcie lub czyta tragiczną wiadomość doświadcza zwykle dysonansu poznawczego. Odczuwa sprzeczność pokazywanego mu obrazu rzeczywistości z tym, który zna z własnego życia. Dowiadując się, że na świecie co 4 sekundy człowiek umiera z głodu, odbiorca odczuwa dysonans. Jego obraz samego siebie, jako dobrej, szczodrej osoby jest zagrożony, skoro na świecie dzieją się tragedie, a on nic w związku z tym nie robi. Sytuacja dysonansu jest przykra, zatem człowiek dąży do jego jak najszybszej redukcji, np. przez wrzucenie datku do puszk, czy wyparcia tej kwestii ze swojej świadomości. Najczęściej w momencie zniknięcia dysonansu mija również zainteresowanie tematem. Obraz powoduje więc szybką, mechaniczną reakcję, ale nie zachęca do zrozumienia zjawiska czy długotrwałego zainteresowania tematem.

Zobaczyć nie równa się zrozumieć

Według niektórych teorii psychologicznych¹, wrażenia, informacje czy wspomnienia dotyczące świata tworzą w naszym mózgu sieć wzajemnie powiązanych elementów. Częścią tej sieci jest „ja”, czyli nasze własne wyobrażenie o sobie w odniesieniu do innych. Im więcej wiem o innych, zwłaszcza jeśli odkrywam podobieństwa pomiędzy nimi a sobą, tym bliżej siebie umieszczam ich w sieci, traktując „nas” jako jedną grupę. I odwrotnie - wypuklanie różnic prowadzi do umiejscowienia „innych” daleko od siebie. Jeśli coś złego dzieje się z kimś, kogo uważam za „swojego”, to czuję dużą motywację do aktywnego działania na jego rzecz. Do tego niezbędne są jednak nie obrazy i wiadomości podkreślające różnice, ale takie, które pokazują cechy wspólne, które budują poczucie wspólnoty i solidarności (wartości edukacji rozwojowej). Nie będziemy się angażować

na rzecz osób, z którymi nie mamy nic wspólnego.

Ponadto, z badań postaw Polaków wobec innych krajów² wynika, że lubimy mieszkańców krajów bogatych oraz tych, którzy geograficznie położeni są blisko nas.

Zgodnie z teorią atrybucji³ każdemu zdarzeniu możemy przypisać przyczynę środowiskową (zewnętrzną) lub psychologiczną (wewnętrzną). Jeśli na przykład myślimy, że ludzie w krajach globalnego Południa są biedni, ponieważ są leniwi i nie potrafią wydajnie pracować, to jest to atrybucja wewnętrzna. Jeśli uważamy, że niesprawiedliwe reguły handlu międzynarodowego nie pozwalają im swobodnie rozwijać się, to jest to atrybucja zewnętrzna. Podstawowy błąd atrybucji polega na nadużywaniu wyjaśniania powodów konkretnych zjawisk, w które zaangażowani są inni ludzie, za pomocą osobowościowych przyczyn (zwłaszcza u innych, czyli wyjaśnianie biedy na Południu lenistwem i niezdolnością jego mieszkańców do generowania dochodów). Tak tworzą się stereotypy, z którymi zarówno organizacje jak i placówki oświatowe starają się walczyć. Pokazując jednak szokujące obrazy, na których ludzie są w sytuacji bezbronności, a nie aktywnego działania, tylko te stereotypy umacniamy.

Drastyczne obrazy nie przyczyniają się do głębokiego zrozumienia problemów Południa, czasem wręcz blokują odbiór dalszych informacji, gdyż:

- * nie pokazują podobieństw pomiędzy nami a ludźmi z krajów Południa,
- * nie kształtują poczucia solidarności,
- * nie motywują odbiorców do pozytywnego działania,
- * zniechęcają do działania na rzecz kogoś, kogo nie lubimy (a najmniej lubimy tych, których nie znamy, tych, którzy są biedniejsi od nas oraz tych, którzy są geograficznie daleko).

¹ Reykowski J., Motywacja, postawy prospołeczne a osobowość, PWN, Warszawa 1986

² Opracowanie własne na podstawie: Stosunek Polaków do innych narodów, komunikat z badań CBOS, październik 2006

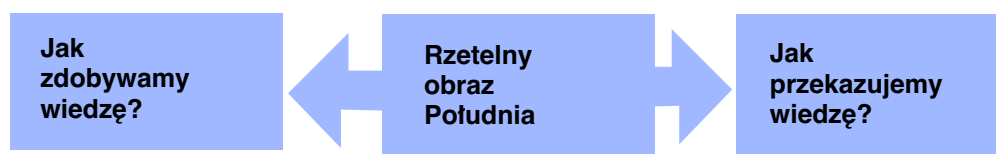
³ Aronson E., Człowiek istota społeczna, PWN, Warszawa 2006

Rzetelny obraz Południa warunkiem sukcesu projektów rozwojowych

Dla organizacji angażujących się w pomoc rozwojową obraz krajów Południa jest ważny w dwóch kluczowych obszarach pracy. Po pierwsze, zdobywanie rzetelnych informacji o sytuacji w terenie jest warunkiem udanego planowania, a potem realizacji projektu rozwojowego. Po drugie, wsparcie społeczne w Polsce - w tym darowizny osób indywidualnych i zgłaszanie się wolontariuszy - zależy od tego, jak dobrze organizacja informuje o projekcie i sytuacji na miejscu.

Zdobycie rzetelny obraz Południa

Rzetelny obraz Południa obejmuje wiedzę o przyczynach i skutkach sytuacji w konkretnym miejscu, w którym pracuje organizacja (w tym analizę szerszego kontekstu gospodarczego, społecznego, historycznego, kulturalnego itd.) i umiejętność dialogu międzykulturowego. Rzetelny obraz pozbawiony jest stereotypów i dyskryminacji ludzi lub sytuacji.

Pracownicy i wolontariusze zajmujący się projektami rozwojowymi, tak jak inni Polacy, muszą uporać się ze stereotypami powszechnymi w naszej kulturze, mediach i edukacji. Wynikają one nie ze złej woli, lecz ze słabej dostępności rzetelnych informacji o krajach Południa i braku bezpośrednich kontaktów, które ułatwiałyby Polakom współpracę i poznanie tych krajów z otwartością i w poczuciu równości wszystkich ludzi.

Do najpopularniejszych negatywnych stereotypów o krajach Południa należą:

- * stereotyp o lenistwie,
- * stereotyp o braku poczucia odpowiedzialności,
- * stereotyp o braku wiedzy potrzebnej do samodzielnego decydowania o swoim rozwoju.

Stereotypy te utrudniają - a czasem uniemożliwiają - pracę w projektach rozwojowych, opartą na partnerstwie pomiędzy Polakami a społecznościami w krajach Południa, zgodnie z zasadą własności.

Czym jest zasada własności

Zasada własności, sformułowana przez dawców i biorców pomocy, może mieć zastosowanie do całej współpracy rozwojowej - zarówno na poziomie państw jak i działań organizacji pozarządowych.

Według Deklaracji Paryskiej ws. Efektywności Pomocy własność to „odpowiedzialność krajów biorców za swoją politykę rozwojową, strategię oraz koordynację podejmowanych w związku z nimi działań”. Innymi słowy, to kraje biorcy podejmują kluczowe decyzje dotyczące celów przedsięwzięć rozwojowych i sposobów ich realizacji. Natomiast rolą dawców pomocy jest udzielanie wsparcia w sposób zgodny z decyzją kraju przyjmującego pomoc.

Również polskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych uznaje zasadę własności za jedną z podstawowych zasad pomocy rozwojowej¹. Z tych powodów organizacje pozarządowe powinny same dobrze przygotować się do realizacji zasady własności we własnych przedsięwzięciach.

¹ Porównaj m.in.: Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2007, MSZ 2008

Czy wiesz, że...

wiele europejskich organizacji rozwojowych stara się coraz częściej oddawać decyzje w ręce społeczeństw Południa? Na przykład, wywodząca się z Wielkiej Brytanii organizacja ActionAid przeniosła swoją międzynarodową siedzibę do Afryki Południowej, podkreślając potrzebę równości i równego prawa partnerów do decydowania w sprawach rozwojowych.

Zasada własności w projektach

Dla projektów realizowanych przez polskie organizacje zasada własności oznacza, że prowadzący projekt Polacy nie rozwiązują problemów w krajach Południa, gdyż to nie oni mają najważniejszy głos w projekcie, lecz społeczność lokalna. Zamiast tego polskie organizacje wspierają partnerów z Południa w osiągnięciu celów, które oni sobie wyznaczyli.

Jednak oddanie decyzji w ręce społeczności lokalnej nie jest łatwe, nawet jeśli znajduje się tam prężna organizacja partnerska i wielu kompetentnych współpracowników. Trudność często polega na obawie o to, czy dokonania projektu będą trwałe a społeczność lokalna będzie je rozwijała. Obawę tę, bardzo ludzką i świadczącą o poczuciu odpowiedzialności, wzmacnia może brak wiary w społeczność lokalną. Utrudnieniem mogą być wspomniane wcześniej stereotypy.

Zastanów się...

czy w waszej organizacji wielu ludzi mierzy się:

- * ze stereotypem o lenistwie ludzi w krajach Południa?
- * ze stereotypem o ich braku odpowiedzialności?
- * ze stereotypem o tym, że ludziom w krajach Południa brak wiedzy potrzebnej do samodzielnego decydowania o swoim rozwoju?

Jeśli uprzedzenia nie zostaną pokonane, organizacja będzie próbowała kontrolować sytuację w terenie i podejmować kluczowe decyzje lub też opuści teren projektu z poczuciem porażki i braku poczucia wdzięczności i odpowiedzialności ze strony beneficjentów. Stereotypy pozostaną nienaruszone.

Na szczęście możliwy jest też pozytywny scenariusz. Wielu organizacjom już on się udał. Gdy widzimy, że są trudności z przekazaniem kluczowych decyzji partnerom z Południa, analizujemy przyczyny, poszukując szczególnie czynników po stronie polskiej. Część trudności może mieć charakter czysto techniczny lub organizacyjny. Jednak ważne jest, abyśmy zadali sobie pytania na temat naszego nastawienia do lokalnej społeczności i źródeł, które kształtują naszą wiedzę i zrozumienie partnerów z Południa. Konieczne mogą okazać się pytania o:

- * stereotypy pracowników i wolontariuszy,
- * ich umiejętności komunikacji międzykulturowej²,
- * znajomość zasady własności,
- * praktyki i procedury, które utrudniają nawiązanie prawdziwie równych relacji partnerskich.

² Polecamy szczególnie dwie lektury z tej dziedziny: *Uczenie się międzykulturowe. Pakiet szkoleniowy, z serii pakietów szkoleniowych „T-Kit”, Rada Europy i Komisja Europejska, 2000; Warsztaty kompetencji międzykulturowych - podręcznik dla trenerów, red. Marzena Lipińska, Warszawa 2008*

Staje się oczywiste, że nasz obraz Południa ma wpływ na jakość realizowanych przez nas projektów.

W oparciu o analizę trudności organizacja powinna podjąć konkretne środki zaradcze. Mogą do nich należeć m.in. dodatkowe szkolenie pracowników i wolontariuszy, wprowadzenie nowych procedur postępowania i podejmowania decyzji, usprawnienie procesu komunikacji ze społecznością lokalną, zmiana sposobu rekrutacji czy oceny sytuacji w terenie. Przygotowaniu organizacji do rzetelnego komunikowania poświęcony jest kolejny rozdział tego poradnika.

Każdy projekt rozwojowy wpływa na relacje władzy w lokalnej społeczności, w niektórych projektach zmiana tych relacji jest wręcz jednym z celów. Dlatego organizacja starająca się mieć pozytywny wpływ na Południu nie może uniknąć analizowania układu sił w lokalnej społeczności. Taka analiza może pomóc pracownikom i wolontariuszom polskich organizacji w określeniu, jaką rolę pełnią w terenie - przywódców i głównych decydentów, czy też wspierających, którzy uważnie słuchają ludzi w terenie i pozostawiają im ostateczne decyzje na temat kierunków i sposobów osiągnięcia celów rozwojowych.

Przekazać w Polsce rzetelny obraz Południa

Rzetelne informowanie może mieć też wpływ na sukces organizacji w kraju i jej potencjał do nieustannego rozwijania się.

Kluczem do długoterminowego wzrostu organizacji może być stabilne poparcie społeczne i jej wiarygodność, wyrażające się zarówno ilością wpłat ze strony osób indywidualnych czy firm, jak również popularnością wśród potencjalnych wolontariuszy. Takie poparcie społeczne nie jest wynikiem przypadku.

Zabiegając o wsparcie społeczeństwa, organizacja może wybrać różne strategie komunikacji. Na przeciwległych biegunach znajdują się dwa podejścia do informowania o sprawach rozwojowych: czysta promocja, mająca na celu wyeksponowanie przede wszystkim sukcesów organizacji, oraz edukacja o problemach rozwojowych, której celem jest nie tylko przedstawienie własnych działań, ale też skłonienie odbiorców do krytycznej refleksji nad rozwojem.

Podejściu skupionemu na promocji towarzyszy często tendencja do jaskrawego przedstawiania potrzeb w krajach Południa, w tym nędzy, głodu i chorób. Przyjmując promocję własną jako główny cel informowania o krajach Południa, organizacja może na krótką metę osiągnąć pożądane rezultaty: uznanie jako organizacji sprawnej i skutecznej lub nawet wpłaty darczyńców indywidualnych, przejętych tragedią ofiar kryzysów w krajach Południa. Jednak autopromocja i skupianie się na potrzebach może na dłuższą metę zniechęcić osoby bardziej interesujące się tematyką rozwojową i rozumiejące złożone zjawiska dotyczące relacji Północ-Południe. W dalszej konsekwencji przyczynia się do tego, że organizacja zyskuje opinię powierzchownej i nastawionej na autopromocję.

Jak mówić o większości świata

Inną strategią organizacji może być konsekwentne podwyższanie świadomości społecznej na temat rozwoju międzynarodowego poprzez działania długofalowe: edukację o przyczynach, przejawach i skutkach problemów globalnych i tworzenie rzeszy lojalnych zwolenników, którzy stale pogłębiają swoje zrozumienie tematyki rozwojowej i trafności działań organizacji. Pojście takie wyklucza epatowanie tragedią Południa jako metodę promocji w Polsce, czy też jednostronne przedstawianie rzeczywistości w jasnych barwach i własnej działalności, jako zawsze udanej i słusznej.

Edukacja o rozwoju międzynarodowym wykracza poza przedstawianie podstawowych faktów o rzeczywistości krajów Południa. Większość organizacji zajmujących się edukacją rozwojową uznaje, że powinna ona pomagać w zrozumieniu przyczyn i skutków wydarzeń. Również w ramach kampanii medialnych i promocyjnych naszych organizacji powinniśmy wyjaśniać przyczyny powstawania problemów i mechanizmy, dzięki którym ludzkość może sprostać globalnym wyzwaniom. Więcej informacji o edukacji rozwojowej znajduje się w innych rozdziałach tego poradnika.

Jak zapewnić rzetelne i profesjonalne informowanie o projekcie rozwojowym

Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa oparty jest na prawach człowieka, poszanowaniu godności i wartości humanitarnych. Promuje partnerskie relacje pomiędzy ludźmi, społeczeństwami i organizacjami z Południa i z Północy. Te wartości leżą u podstaw międzynarodowej pomocy, zarówno humanitarnej, jak i rozwojowej. Artykuł ten opisuje, co należy wziąć pod uwagę na różnych etapach realizacji projektu, aby był on zgodny z zasadami rzetelnego i profesjonalnego informowania o projekcie rozwojowym organizacji.

Kodeks zawiera konkretne zasady, których wdrożenie zapewnia szacunek dla wartości w procesie informowania o krajach Południa. Wiele organizacji opracowuje zasady i promuje dobre praktyki realizacji odpowiedzialnych projektów. Organizacja, która wdrożyła Kodeks, powinna stosować jego zasady, informując o projektach rozwojowych i swojej działalności w krajach Południa. Poniższy materiał pomoże to zrealizować w Waszej organizacji.

Od czego zacząć?

Podstawową kwestią w organizacji, która chce rzetelnie mówić o Południu jest wdrożenie Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa. Informacja o stosowaniu zasad Kodeksu może być częścią karty etycznej, strategii, lub po prostu ogłoszeniem na tablicy czy na forum internetowym. Każdy pracownik lub wolontariusz musi mieć dostęp do treści Kodeksu, a znajomość jej powinna być standardem w organizacji. Więcej o procesie wdrożenia można przeczytać w kolejnych rozdziałach tego poradnika.

Jak się przygotować?

Krokiem milowym w rzetelnym informowaniu o projekcie jest dobre przeszkolenie zespołu projektowego – zarówno osób wyjeżdżających, aby realizować projekt w terenie, jak i tych, wspierających projekt z Polski. Szkolenie takie powinno obejmować szczegółowe zapoznanie z zasadami obowiązującymi w projekcie oraz warsztaty, dzięki którym wypracujecie konkretne mechanizmy i zaplanujecie działania, zapewniające rzetelne informowanie o projekcie, a także o potrzebach społeczności lokalnej.

Jak wzmacniać dialog partnerski i zapewniać rzetelne informowanie?

Po rozpoczęciu projektu w terenie ważne jest prowadzenie dialogu z lokalnymi współpracownikami, a także organizacjami partnerskimi, na temat rzetelnego komunikowania o rzeczywistości społeczności lokalnej i realizowanym projekcie. Znajomość Kodeksu wśród personelu miejscowego oraz organizacji partnerskich ma na celu upowszechnienie wiedzy o tych zasadach wśród wszystkich pracowników w terenie. Dzięki temu, wszystkie działania związane z dokumentacją projektu, będą uwzględniać zalecenia zawarte w Kodeksie.

Jak łączyć wdrożenie Kodeksu i początkowe etapy projektu?

Zespół projektowy w terenie powinien informować społeczność lokalną o planowanych i realizowanych działaniach, ale również włączyć miejscowych przedstawicieli w prace nad projektem i podejmowanie decyzji. Społeczność lokalna powinna wiedzieć o przyjętych w organizacji zasadach rzetelnego informowania. Zalecamy, aby informacja o wdrożeniu Kodeksu była eksponowana w widocznym miejscu w biurze projektu i na wszelkich tablicach informacyjnych, urzędach czy budynkach, gdzie realizujecie projekt. Taka informacja powinna również paść na spotkaniu dla społeczności beneficjentów, otwierającym projekt. Informowanie społeczności lokalnej o Waszym szacunku dla godności i prywatności Waszych partnerów może także zwiększyć ich zaufanie do członków zespołu projektowego.

Jak tworzyć, dokumentować i przechowywać informacje?

Kluczowym zagadnieniem związanym z przestrzeganiem zasad Kodeksu jest kwestia dokumentacji projektu. Warto spisać i skonsultować ze społecznością beneficjentów, w jakich sytuacjach będą robione zdjęcia dokumentujące działania projektu, oraz jak prowadzić rzetelne opisy zdjęć. Wartym rozważenia jest pomysł, aby dokumentację fotograficzną projektu powierzyć całkowicie przedstawicielom społeczności lokalnej. To zagwarantuje, że zdjęcia będą odzwierciedlały to, w jaki sposób przedstawiciele społeczności chcą sami siebie prezentować i jak oceniają projekt. Podobnie można postąpić z artykułami, newsami, raportami czy prasówkami z projektu. Najlepiej, aby pierwszą wersję przygotowali przedstawiciele

społeczności lokalnej, a jej solidne tłumaczenie będzie najlepszą wizytówką projektu.

Zdjęcia rodzin, dzieci, mieszkańców, jak i ich dane osobowe należy robić i gromadzić tylko za ich zgodą oraz przechowywać w bezpiecznym miejscu - podobnie jak w przypadku wymagań wobec dokumentacji kadrowej projektów w Polsce.

Jak zorganizować zespół projektowy aby skutecznie weryfikować materiały?

Warto ustalić regularne spotkania zespołu projektowego (np.: co kwartał), podczas których przeglądane będą także zdjęcia dokumentujące działania projektu, pod kątem rzetelnego informowania. Przegląd zdjęć może jednocześnie służyć zespołowi do omówienia i wizualizacji sukcesów projektu i monitorowania przebiegu zaplanowanych prac. Na tym etapie zespół projektowy i osoby odpowiedzialne za zdjęcia dokonują także wyboru zdjęć pod względem ich jakości (kolory, kontrast, ostrość, ujęcie etc.) oraz weryfikują ich opisy. Teksty mogą zostać poddane redakcji merytorycznej i korekcie językowej.

Co to znaczy rzetelny opis materiałów?

Po wstępnej selekcji, materiał powinien zostać skonsultowany z przedstawicielami społeczności lokalnej – katalog może trafić na spotkanie konkretnych osób lub może przez pewien czas (np. tydzień) być dostępny w siedzibie projektu do wglądu. Wszystkie materiały informacyjne kierowane do przedstawicieli społeczności lokalnej powinny być przygotowane w sposób zrozumiały, w języku lub językach, którymi posługują się na co dzień.

Na tym etapie zespół projektowy powinien wyjaśnić każdej osobie ze zdjęcia, każdemu bohaterowi reportażu, członkowi społeczności lokalnej zasady, jakimi organizacja będzie się kierować, prezentując ich na zdjęciach.

Praktyczne wykorzystanie Kodeksu

W 2007 roku pracowałam w Bogocie, w Kolumbii, jako psycholog z dziećmi, które nie uczęszczały do publicznych szkół. Miałam wielką ochotę dokumentować nasze zajęcia – indywidualnie i grupowe – zdjęciami. Jednak dopiero po 2 miesiącach pracy poprosiłam rodziców dzieci o spotkanie, w celu wyjaśnienia idei dokumentacji wspólnej pracy. Podczas spotkania przedstawiłam zasady rzetelnego informowania, dlaczego chciałabym robić zdjęcia, czemu mogą służyć oraz jak zostaną wykorzystane. Podkreśliłam także, że zarówno podczas ich robienia, jak i weryfikacji, czy ostatecznej obróbki zasady Kodeksu będą obowiązywały. Po przedstawieniu idei, prosiłam rodziców o wyrażenie zgody na robienie zdjęć. To było jedno zdanie „Ja, ...(imię nazwisko), wyrażam zgodę na umieszczenie zdjęcia mojego dziecka.....(imię, nazwisko) w materiałach edukacyjnych, informacyjnych projektu.... (tytuł)”. Takie spotkanie i wyjaśnienie zapewniło mi zaufanie, oraz poparcie ze strony rodziców i nauczycieli. Gdybym znała wcześniej Kodeks, z pewnością udałoby mi się przywieźć ciekawe materiały edukacyjne z wcześniejszych wyjazdów do Kenii czy Indii.

Agnieszka Seget

Co zrobić zanim materiał zostanie opublikowany?

Po ostatecznej weryfikacji teksty, opisy, relacje, blogi lub zdjęcia zazwyczaj trafiają na stronę internetową projektu lub organizacji realizującej projekt. Zanim zdjęcia zostaną opublikowane, osoby odpowiedzialne powinny przeanalizować ich treść pod kątem oddziaływania na polskie społeczeństwo. Ma to na celu wyeliminowanie zdjęć, które wywołują niejednoznaczne skojarzenia, wprowadzają w błąd lub utrwalają stereotypowe postrzeganie mieszkańców krajów Południa. Teksty opisujące projekt mogą być ważnym elementem promocyjnym, tym bardziej że są łatwo cytowane i przekazywane. Należy jednak być bardzo uważnym - jakiegokolwiek niejednoznaczne lub utrwalające stereotypy sformułowania mogą zostać zinterpretowane w niewłaściwy sposób.

Wszystkie zdjęcia powinny być uzupełnione o rzetelne opisy, tak aby ich odbiorcy rozumieli rzeczywistość mieszkańców krajów Południa.

Dobra znajomość Kodeksu pomoże także zespołowi organizacji szybko zidentyfikować i podjąć działania eliminujące materiały niezgodne z Kodeksem. Porady, jak postępować w takim przypadku można znaleźć w tym poradniku.

Jak wytyczne Kodeksu przekładają się na jakość projektu i zasady partnerstwa i własności?

Do skutecznej weryfikacji materiałów potrzebna jest efektywna komunikacja zespołu projektowego, porozumienie ze społecznością lokalną oraz dobra wola i zaangażowanie wielu osób. Podobnych zasad należy przestrzegać w materiałach promujących projekt po jego

zakończeniu. Wszelkie materiały powinny być zgodne z zasadami Kodeksu, ich treść skonsultowana z osobami reprezentującymi daną społeczność. Jednym z przejawów rzetelnego informowania o pracy zespołu jest także przedstawienie podziału ról i odpowiedzialności, tak aby pokazać rzeczywisty wkład społeczności lokalnej oraz organizacji w sukces projektu.

Przełożeniem wartości na projekty rozwojowe jest idea rozwoju opartego na prawach człowieka (ang. human rights based approach to development), czyli rozpatrywanie współpracy rozwojowej na poziomie praw ludzi i społeczeństw krajów Południa oraz zobowiązań społeczności międzynarodowej. Takie podejście pozwala na nowo zdefiniować rozwój i powoduje, że globalny projekt rozwojowy lepiej służy jego bezpośrednim beneficjentom. Stąd, pracownicy organizacji realizujących projekty w krajach Południa powinni na co dzień reprezentować postawę realizacji należnych praw beneficjentów, a nie postawę szczerzego darczyńcy niosącego pomoc biedakom z Południa. Najlepszym sposobem na realizację lokalnych priorytetów jest oddanie projektu w ręce społeczności lokalnej. Odzwierciedla to zasada własności (ang. ownership), która jest jedną z zasad Deklaracji Paryskiej ws. Efektywności Pomocy a także zasady partnerstwa organizacji na rzecz jakości i odpowiedzialności pomocy (humanitarian accountability partnership).

Co organizacja zyskuje dzięki stosowaniu zasad rzetelnego informowania?

Przedstawione powyżej zagadnienia pokazują jakie standardy wypracowuje społeczność międzynarodowa w zakresie rzetelnego i profesjonalnego informowanie o projekcie rozwojowym.

Realizacja partnerskiego podejścia do podmiotów z krajów Południa przynosi także korzyści dla organizacji: stabilność i przewidywalność partnerów lokalnych, rozeznanie terenu, możliwość promowania projektu i organizacji (promocja wizerunku, public relations), prestiż wśród donorów i organizacji, bezpieczeństwo dla personelu i lepsze wykorzystanie własnego potencjału. Realizacja projektów według takich zasad to świadectwo najwyższego zaangażowania w problematykę globalną. To także odzwierciedlenie idei wielkich myślicieli, jak Kapuściński, Ghandi, Sen, Mandela. To wyzwanie, które powinni stawiać sobie wszyscy, którzy mają ambicję zmieniać świat.

Polecane materiały w zakresie prowadzenia projektów humanitarnych i rozwojowych:

- * Mary B. Anderson, Do no harm. How aid can support peace - or war, Lynne Rienner Publishers, Londyn 1999.
- * The Active Learning Network for Accountability and Performance in Humanitarian Action (ALNAP) www.alnap.org
- * The Humanitarian Accountability Partnership (HAP International) HAP <http://www.hapinternational.org/>
- * People In Aid Code of Best Practice in the management and support of aid personnel – dobre praktyki w zarządzaniu i wspieraniu personelu na misjach – standardy i przykłady <http://www.peopleinaid.org/>
- * Kwartalnik IGO „Globalna Północ – Globalne Południe” www.igo.org.pl/kwartalnik

Lista kontrolna

Czy wszyscy ludzie w naszej organizacji mogą dowiedzieć się o zasadach rzetelnego informowania i ich stosowaniu?

TAK/NIE

Czy pomagamy nowym w organizacji osobom zrozumieć i stosować zasady rzetelnego informowania?

TAK/NIE

Czy budujemy zaangażowanie zespołu projektowego zgodnie z zasadami rzetelnego informowania o większości świata?

TAK/NIE

Czy wspieramy zespół projektowy w stosowaniu Kodeksu w działaniach projektowych?

TAK/NIE

Czy przedstawiliśmy i omówiliśmy zasady rzetelnego informowania o krajach Południa współpracownikom lokalnym i organizacjom partnerskim?

TAK/NIE

Czy sprawiedliwie włączamy przedstawicieli beneficjentów i społeczności lokalnej w działania projektu i podejmowanie decyzji?

TAK/NIE

Czy wszyscy mają jasność w sprawie podziału obowiązków związanych z dokumentowaniem projektu i są z tego podziału zadowoleni?

TAK/NIE

Czy mamy zaplanowany sposób weryfikacji materiałów w projekcie i stosujemy się do ustalonych zasad?

TAK/NIE

Czy zapewniliśmy, że dokumentowanie projektu jest realizowane w zgodzie pomiędzy wszystkimi partnerami projektu i mają oni realny wpływ na treść materiałów?

TAK/NIE

Czy omówiliśmy spodziewany wydźwięk naszych materiałów w różnych kręgach w Polsce? Czy sens tych materiałów spełnia wymogi Kodeksu i ma walor edukacyjny?

TAK/NIE

Czy wiemy, jak doskonalić projekt, jak ulepszać współpracę z partnerami, jak prowadzić działania w projekcie, aby jeszcze lepiej oddawały one zasady zawarte w Kodeksie?

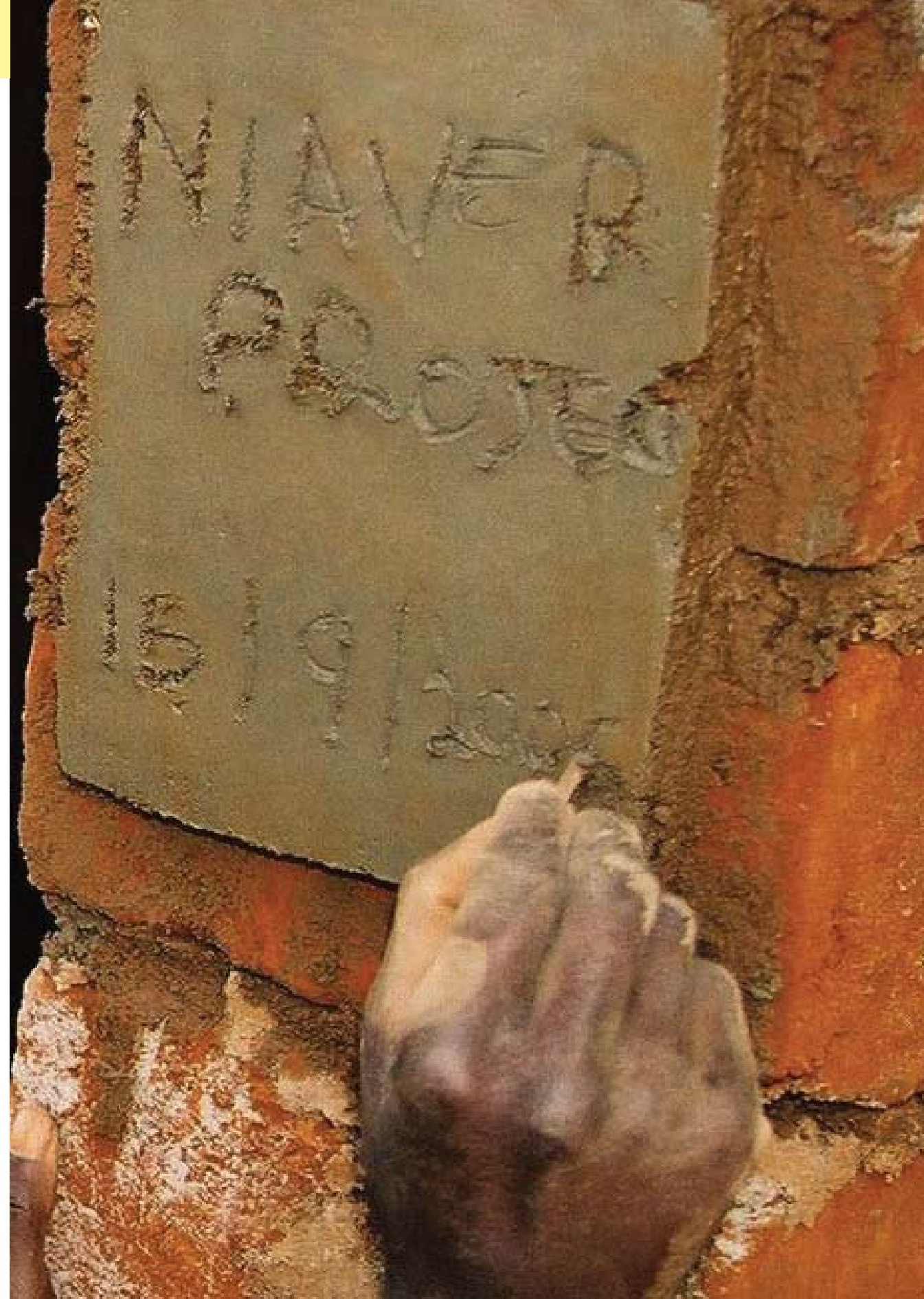
TAK/NIE

Czy otwarcie informujemy o zasadach, które przyświecają nam w realizacji projektów, w tym o zasadach rzetelnego informowania?

TAK/NIE

Czy rzetelnie pokazujemy, jak wdrażamy Kodeks, jakie praktyczne kroki podejmujemy?

TAK/NIE

Dlaczego warto wdrożyć Kodeks w organizacji

Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa to zestaw zasad, według których powinno się informować o sytuacji w krajach globalnego Południa.

Dlaczego Twoja organizacja miałaby stosować kodeks? Jest przynajmniej osiem dobrych powodów.

Prawdziwy obraz, partnerskie podejście

Co zrobić, by Polacy mieli dostęp do bardziej rzetelnych wiadomości o krajach Południa? Co zrobić, by ludzie tam żyjący byli przedstawiani z poszanowaniem ich godności i w duchu równości? Kodeks jest propozycją jasnych zasad, które zastosować może każda organizacja i każda redakcja.

Świadczenie jakości pracy organizacji

Przyjęcie Kodeksu to zobowiązanie organizacji, które jest świadectwem jej dążenia do wysokiej jakości działania i dbałości o standardy. Wdrożenie Kodeksu dowodzi, że organizacja odpowiedzialnie i profesjonalnie podchodzi do swojej pracy.

Pomoc w edukacji rozwojowej

Zasady kodeksu są realizacją postulatów edukacji rozwojowej. Organizacja, która zna i stosuje Kodeks, demonstruje w praktyce, jak należy prowadzić edukację rozwojową. Kodeks może być też narzędziem wykorzystywanym w pracy edukacyjnej organizacji.

Europejski standard

Kodeks to uznany standard. Został zatwierdzony przez Concord, europejską konfederację reprezentującą ponad 1600 organizacji humanitarnych i rozwojowych. Czy potrzeba lepszej rekomendacji?

Narzędzie w kontaktach z mediami

Kodeks tłumaczy zasady etyczne, którymi powinny kierować się media. Organizacja może udostępnić kodeks dziennikarzom, z którymi współpracuje, aby dać im jasne wskazówki do pracy i przedstawić oczekiwania dotyczące rzetelności.

Współpraca z innymi sygnatariuszami Kodeksu

Wraz z podpisaniem Kodeksu organizacja dostaje możliwość wymiany doświadczeń z innymi polskimi sygnatariuszami dokumentu. W ten sposób może wzmocnić swoją współpracę z organizacjami o podobnym profilu.

Rosnące znaczenie tej tematyki

Do Kodeksu przekonane są nie tylko organizacje pozarządowe. Ministerstwo Spraw Zagranicznych uwzględniło tę problematykę wśród zagadnień przedstawionych podczas Akademii Międzynarodowej Współpracy na rzecz Rozwoju i Demokracji we wrześniu 2007 roku.

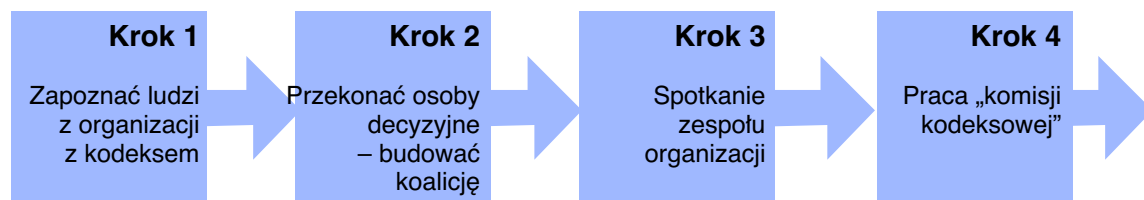
Większa skuteczność wspólnego działania

Wdrożenie kodeksu daje możliwość wspólnego - a więc bardziej skutecznego - reagowania przez NGOs w sytuacjach rażąco nieodpowiedzialnego przedstawiania krajów Południa.

Jak wdrożyć Kodeks w organizacji – krok po kroku

Wdrożenie Kodeksu to ważny krok do budowania silnego, opartego na wartościach zespołu oraz rozwoju strategicznego organizacji. Decyzja o podjęciu tego zadania, to wyraz dojrzałości kierownictwa i pracowników, a także ambicji praktycznego przełożenia zasad praw człowieka na realne działania. Poniżej przedstawiamy kolejne etapy wdrożenia Kodeksu.

Zapoznać ludzi w swojej organizacji z tematem Kodeksu

Osoba, która chce wdrożyć Kodeks w organizacji powinna przede wszystkim zapoznać zespół z tym projektem. Można to zrobić mailowo, na zebraniu biura lub inaczej – tak, jak jest to przyjęte w organizacji. Ważne, aby zrobić to w sposób ciekawy i zachęcający do poznania zasad rzetelnego informowania o krajach Południa.

Narzędzia przydatne:

- * wydrukowane proste informacje: „Jakie są zasady rzetelnego informowania o krajach Południa?” i „Dlaczego trzeba rzetelnie mówić o większości świata?” – do rozdania zainteresowanym;
- * kartka, plakat lub inny materiał promocyjny, który można zawiesić na ścianie w biurze organizacji.

Przekonać do projektu kogoś odpowiedzialnego za decyzje w organizacji

Każdy w swojej organizacji wie, jak podejmowane są decyzje i kto je podejmuje. Warto zorganizować spotkanie z dyrektorem, zarządem lub inną instancją, która może zdecydować o wdrożeniu Kodeksu. Celem takiego spotkania ma być zaprezentowanie zasad rzetelnego informowania oraz przekonanie tej instancji do ich przyjęcia.

Narzędzia przydatne:

- * informacja o innych organizacjach, które Kodeks już wdrożyły;
- * informacja o Kodeksie w wymiarze europejskim, z przykładami konkretnych, stosujących go organizacji;
- * 8 argumentów, dla których warto wdrożyć Kodeks (patrz: artykuł tego poradnika).

Spotkanie zespołu organizacji

Kiedy decyzja o wdrażaniu Kodeksu jest już podjęta, kolejnym krokiem powinno być spotkanie z pracownikami i wolontariuszami organizacji. Celem tego spotkania jest określenie jednostek organizacji, w których będą wymagane działania, aby wdrożyć Kodeks np. dział opracowujący ulotki, informatycy projektujący stronę internetową, dział edukacji, dział fundraisingu.

Narzędzia przydatne:

- * szablon prezentacji o Kodeksie;
- * lista kontrolna do wdrażania 7 elementów Kodeksu (patrz kolejny artykuł).

Praca „komisji kodeksowej”

Na tym etapie proponujemy powołanie grona dwóch - trzech osób, których zadaniem będzie bieżąca praca nad wdrożeniem Kodeksu. Możliwe nazwy dla takiej grupy: „zespół audytu kodeksowego”, „pełnomocnicy zarządu ds. wdrażania Kodeksu” albo „grupa robocza ds. rzetelnego informowania”.

Teraz osoby odpowiedzialne za wdrożenie Kodeksu, przy wsparciu całej organizacji, mogą zacząć realizować 7 elementów i zobowiązania sygnatariuszy Kodeksu.

Powodzenia :)

Elementy efektywnego wdrożenia Kodeksu w organizacji pozarządowej

Podjęcie decyzji o wdrożeniu Kodeksu to dowód na dojrzałe zaangażowanie organizacji w budowanie współpracy z partnerami z globalnego Południa. Sam proces może przebiegać różnie, w zależności od wielkości, struktury czy obszaru działania organizacji.

Przyjęcie treści Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa wpływa na całość funkcjonowania organizacji. Dlatego ważne jest, żeby proces wdrażania objął wszystkie działy i wszystkich pracowników, tak by każdy nie tylko znał Kodeksu, ale wiedział jak wdrożenie go wpływa na jego codzienną pracę.

Przed rozpoczęciem wprowadzania Kodeksu proponujemy przedstawić kolejne etapy działań podczas zebrania wszystkich pracowników. Zapewni to z jednej strony przejrzystość procesu, z drugiej strony – stworzy szansę powiększenia grona osób pracujących nad wdrożeniem, czy uzyskania wsparcia w konkretnych etapach - o czym była mowa w poprzednim artykule.

Celem niniejszego artykułu jest wsparcie osób odpowiedzialnych za proces wdrażania Kodeksu w organizacji. Praca została podzielona na siedem etapów, wydzielonych zgodnie z siedmioma częściami deklaracji podpisywanej przez sygnatariuszy Kodeksu. Poniżej przedstawiamy wszystkie, wraz ze wskazaniem zaangażowanych osób, niezbędnych narzędzi oraz z praktycznymi wskazówkami.

Promocja Kodeksu i ustalenie mechanizmu zgłaszania uwag

Podpisanie Kodeksu to zobowiązanie do szerzenia wiedzy o nim i zachęta do rzetelnego informowania o krajach globalnego Południa. Mogą się one wyrażać w różnych działaniach organizacji:

- * w umieszczeniu informacji o przyjęciu Kodeksu i zobowiązaniu organizacji na stronie internetowej,
- * w uczynieniu z Kodeksu stałego elementu szkolenia nowych pracowników oraz wolontariuszy organizacji,
- * w prowadzenie modułu o rzetelnym informowaniu podczas organizowanych szkoleń, seminariów, konferencji,
- * w zachęcaniu innych organizacji do przyjęcia Kodeksu.

W deklaracji podpisywanej przez organizacje przyjmujące Kodeks proponowane jest założenie skrzynki e-mailowej, która umożliwi odbiorcom zgłaszanie uwag o sposobie realizacji postanowień Kodeksu. Skrzynka powinna mieć adres: kodeks@nazwaorganizacji.org,

a informacja o niej winna być umieszczona w widocznym miejscu na stronie internetowej. Oczywiście – skrzynka musi być regularnie sprawdzana.

osoby zaangażowane:

zarząd, dział HR, informatycy, administratorzy strony internetowej, opiekunowie wolontariuszy;

narzędzia:

- tekst Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa;

wskazówki:

- informacja o konieczności powiadomienia nowych pracowników o zaangażowaniu organizacji w dobre praktyki dotyczące informowania o krajach Południa, przekazana do działu HR oraz opiekunom wolontariuszy;
- skrzynka zbierająca uwagi dotyczące implementacji Kodeksu może mieć przekierowanie do sekretariatu, gdzie uwagi mogą być sortowane i przesyłane odpowiednim osobom;
- na skrzynce powinna zostać ustawiona autoodpowiedź z podziękowaniem za przesłane komentarze i zobowiązaniem do udzielenia odpowiedzi w określonym czasie.

Publiczne ogłoszenie zobowiązania

Wiadomość o przyjęciu Kodeksu, czyli szczególnej dbałości organizacji o rzetelne informowanie o krajach Południa, powinna być upubliczniona za pomocą specjalnego oświadczenia: "<Nazwa organizacji> jest sygnatariuszem Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości (www.nazwaorganizacji.org/kodeks). Prosimy o przesyłanie wszelkich uwag na adres kodeks@nazwaorganizacji.org".

Powyższa informacja powinna być stałym elementem we wszystkich publicznych dokumentach i materiałach informacyjnych organizacji, takich jak dokumenty zarządu, sprawozdania roczne, ulotki, publikacje itp.

Na stronie internetowej organizacji warto założyć zakładkę, zawierającą zarówno tekst Kodeksu, jak i przyczyny, dla których organizacja zdecydowała się go wdrażać. Będzie to dla partnerów, odbiorców oraz sponsorów dowód na wysoką jakość realizowanych działań organizacji, jak również na szacunek dla ludzi, z którymi organizacja współpracuje.

osoby zaangażowane:

zarząd, dział HR, informatyk, administrator strony internetowej;

narzędzia:

- tekst Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa - tekst oświadczenia dostępny dla wszystkich pracowników i wolontariuszy;

wskazówki:

- warto przesłać tekst oświadczenia wraz z wy tłumaczeniem wszystkim pracownikom oraz umieścić w miejscu łatwo dostępnym dla wszystkich np. na intranecie;
- warto umieścić punkt o zawarciu informacji o Kodeksie w liście kontrolnej dla wszystkich, którzy tworzą materiały informacyjne, dokumenty (może być to również wydruk przyklejony w widocznym miejscu).

Coroczne ocenianie postępów we wdrażaniu

Organizacja dokonuje w trybie rocznym oceny swoich działań w odniesieniu do zasad Kodeksu. W zależności od wielkości organizacji taka ocena może się odbyć w obecności wszystkich pracowników, lub przedstawicieli poszczególnych działów. Należy również zapewnić możliwość oceny partnerom z Południa. Wyniki spotkania powinny być ogłoszone podczas zebrania pracowników, umieszczone w internecie oraz przesłane partnerom z Południa.

osoby zaangażowane:

zarząd, przedstawiciele wszystkich komórek organizacji;

narzędzia:

- tekst Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa – materiały, komunikaty, obrazy, ulotki, publikacje wydane w ciągu roku

wskazówki:

- warto, by przedstawiciele wszystkich działów przedstawili podczas spotkania wyniki dyskusji i opinie pozostałych pracowników. Termin spotkania należy więc ogłosić z odpowiednim wyprzedzeniem, aby dać możliwość wypowiedzenia się wszystkim;
- warto, zwłaszcza podczas pierwszego takiego spotkania przeznaczyć czas na ewaluację samego procesu wdrażania.

Umieścić odwołanie do Kodeksu w dokumentach organizacji

Odwołanie do Kodeksu powinno zostać umieszczone w podstawowych zasadach działalności organizacji (raportach rocznych, kartach etycznych, regulaminach, dokumentach zarządu). Realizacja wskazówek zawartych w Kodeksie jest odpowiedzialnością zarządu.

osoby zaangażowane:

zarząd;

narzędzia:

- tekst Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa – dokumenty organizacji;

wskazówki:

- warto dokładnie wytłumaczyć zarządowi jego rolę we wdrażaniu Kodeksu oraz regularnie informować o postępach prac.

Zapewnienie zrozumienia i poszanowania zasad Kodeksu przez współpracowników organizacji

Niezbędne jest, by nie tylko pracownicy i wolontariusze, ale i współpracownicy organizacji znali zasady rzetelnego informowania o Południu i stosowali się do nich w czasie swojej pracy dla organizacji. Takimi współpracownikami są:

- agencje reklamowe,
- fotografowie czy edytorzy obrazów,
- dziennikarze itp.

osoby zaangażowane:

zarząd, dział PR, pracownicy odpowiedzialni za kontakty z wykonawcami;

narzędzia:

- tekst Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa - przykłady złych i dobrych praktyk oraz materiały dodatkowe z innych rozdziałów tego poradnika

wskazówki:

- materiały dotyczące Kodeksu warto przesłać współpracownikom przed spotkaniem, tak by w jego trakcie omówić ewentualne wątpliwości;
- tekst Kodeksu oraz materiały dodatkowe można wystać działowi PR, jako odpowiedzialnemu za kontakty zewnętrzne i przypominać o konieczności informowania współpracowników o zaangażowaniu organizacji w Kodeks.

Przeszkolenie pracowników i wolontariuszy organizacji

Rzetelne informowanie o krajach i partnerach z Południa dotyczy wszystkich działów i pracowników organizacji, dlatego niezbędne jest, by wszyscy zostali przeszkoleni. Z dotychczasowych doświadczeń wynika, że warto w szkoleniu zawrzeć następujące moduły:

- historię powstania Kodeksu oraz stan jego wdrażania w Europie,
- potrzebę rzetelnego informowania o krajach Południa (istniejące i po wielane stereotypy i ich wpływ na postawy Polaków wobec mieszkańców Południa),
- omówienie kolejnych punktów Kodeksu, wraz z praktycznymi przykładami ćwiczenia praktyczne w oparciu o tekst Kodeksu np. obrazy i wiadomości do ocenienia i dyskusji.

osoby zaangażowane:

zarząd, osoby odpowiedzialne za szkolenia wewnętrzne w organizacji, pracownicy;

narzędzia:

- tekst Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa - materiały szkoleniowe

wskazówki:

- do przeprowadzenia szkolenia można zatrudnić zewnętrznych trenerów lub zorganizować je dla kilku organizacji jednocześnie, zapewni to szerszą perspektywę;
- na szkolenie można w miarę możliwości zaprosić partnerów z Południa, których głos jest niezbędny w dyskusji o rzetelnym informowaniu;
- przykładowe materiały szkoleniowe oraz informacje na temat przeprowadzanych szkoleń można znaleźć na stronie www.igo.org.pl/kodeks.

Coroczne spotkania z innymi sygnatariuszami Kodeksu

Organizacja wdrażająca Kodeks regularnie wymienia doświadczenia i dobre praktyki z innymi organizacjami, które go przyjęły. Takie spotkanie można zorganizować np. podczas obchodów Tygodnia Edukacji Globalnej, lub innych imprez powiązanych tematycznie z rzetelnym informowaniem. To świetna okazja do podzielenia się sukcesami oraz zdobycia inspiracji do dalszej pracy.

osoby zaangażowane:

zarząd, wszyscy pracownicy (zebranie w sprawie dobrych praktyk);

narzędzia:

- materiały wydane w ciągu roku, doświadczenia poszczególnych pracowników;

wskazówki:

- warto przed spotkaniem przesłać e-mailem informację do wszystkich pracowników z prośbą o materiały, które powstały w ciągu roku oraz krótkie opisanie swoich doświadczeń związanych z wdrażaniem Kodeksu (wyzwań, trudności, sukcesów, lekcji na przyszłość);
 - należy zapytać partnerów z Południa o ich opinie i doświadczenia ze współpracy;
 - rezultaty i dokumentację takiego spotkania można umieścić na stronie internetowej, w zakładce poświęconej Kodeksowi, jako dowód dla odbiorców, sponsorów oraz partnerów zaangażowania w najlepsze praktyki dotyczące informowania o krajach Południa. Warto też ją przesłać wszystkim pracownikom lub ogłosić podczas zebrania, oraz przesłać partnerom z Południa.

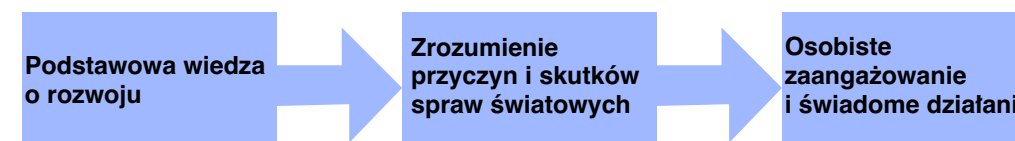
Osiągnięcie poszczególnych elementów wdrożenia Kodeksu to sukces osób, które są odpowiedzialne za wdrożenie zasad rzetelnego informowania i zobowiązania sygnatariuszy, oraz całej organizacji, w której każdy może mieć znaczący wkład w ten proces.

Rzetelny obraz Południa warunkiem edukacji rozwojowej na wysokim poziomie

Edukacja rozwojowa i edukacja globalna wymagają od nauczycieli i trenerów, aby przedstawiali kraje Południa i zagadnienia globalne w sposób rzetelny. Co więcej kompetentne przedstawianie większości świata niezbędne jest na każdym etapie edukacji. Wyzwanie to jest znane nauczycielom, organizacjom i instytucjom publicznym w całej Europie. Prowadząc edukację rozwojową, warto zastanowić się nie tylko o czym uczyć, ale też jak to robić.

Przekazanie rzetelnego obrazu krajów Południa jest niezbędne na wszystkich etapach procesu edukacji rozwojowej, który obejmuje: szerzenie podstawowej wiedzy o rozwoju, zrozumienie przyczyn i skutków wyzwań globalnych i osobiste zaangażowanie na rzecz bardziej sprawiedliwego i zrównoważonego świata.

Podstawowe wiadomości o większości świata

Pierwszym etapem edukacji rozwojowej jest przedstawienie podstawowych informacji o sytuacji globalnej i realiach życia w krajach Południa. Zadanie to jest szczególnie ważne w krajach takich jak Polska, gdzie wciąż trudno zdobyć tego typu informacje z mediów, wiedzy szkolnej i codziennych kontaktów z osobami pochodzącymi z krajów Południa.

Jednak już na tym etapie nauczyciel lub trener podejmuje kluczowe decyzje o konkretnych tematach swoich zajęć. Już sam dobór tematów ma wpływ na ostateczny efekt edukacji - postawę uczniów w stosunku do większości świata. Jeśli skupimy się wyłącznie lub przede wszystkim na problemach, jest prawdopodobne, że uczniowie zniechęcą się do edukacji rozwojowej już na samym początku.

Zresztą również dorośli niechętnie mierzą się z tematami trudnymi i nieprzyjemnymi. Można zatem spodziewać się, że także inni nauczyciele czy trenerzy będą mniej skłonni do zaangażowania w edukację rozwojową, jeśli dotyczyłaby ona głównie problemów w odległych krajach.

Rzetelny - prawdziwy i pełny - obraz krajów Południa jest konieczny, aby sukcesem zakończył się już pierwszy etap edukacji rozwojowej.

Ułatwieniem dla uczniów mogą być analogie, które pomagają w znalezieniu podobieństw i różnic pomiędzy sytuacją w krajach Południa a rzeczywistością w Polsce. Pozwalają popatrzyć na problemy globalne z innej perspektywy i uniknąć uproszczonych wniosków, np. że edukacja rozwojowa uczy o tym, jak dobrze jest ludziom w Polsce w porównaniu z sytuacją większości świata.

Obraz jednostronny i stereotypowy

Obraz bardziej pełny, odnoszący się do współczesnych realiów i uwzględniający wzajemne zależności

Koncentracja na...

Równowaga w przekazywaniu wiedzy o...

problemach

zaletach i wadach życia na Północy i Południu

głodzie i jego ofiarach

bezpieczeństwie żywnościowym, sposobach jego osiągania oraz na różnorodności zwyczajów żywieniowych (w tym otyłości) i konsumpcyjnych oraz na różnorodności stylów życia

wojnach i przemocy

wielokulturowości, przykładach konfliktów i sposobów radzenia sobie z nimi, roli obywateli w pracy na rzecz pokoju

brakach w krajach Południa

tym, co ludzie w krajach Północy i Południa mogą sobie zaoferować i czego mogą się wzajemnie nauczyć

potrzebach w krajach Południa

prawach ludzi w krajach Południa i wynikających z tego obowiązkach wszystkich państw, w tym krajów Północy

działaniach pomocowych krajów bogatych

międzynarodowej współpracy rozwojowej i działaniach samych mieszkańców Południa na rzecz rozwoju

przedstawianiu kontynentów jako jednorodnej całości (np. Afryki)

podobieństwach i różnicach pomiędzy poszczególnymi krajami Południa

ciekawostkach zaczerpniętych z wiedzy potocznej

wiedzy naukowej i wiadomościach pochodzących bezpośrednio od ludzi z krajów Południa

wiedzy o krajach Południa pochodzącej z literatury początku XX wieku (np. „W pustyni i w puszczy” Henryka Sienkiewicza)

wiedzy z początku XXI wieku i krytycznym podejściu do źródeł (np. „Autoportret reportera” Ryszarda Kapuścińskiego)

Czym jest edukacja rozwojowa?

Edukacja rozwojowa jest procesem aktywnego uczenia się, opartego na wartościach: solidarności, równości, włączania i współpracy. Sprawia ona, że ludzie przechodzą od podstawowej wiedzy o najważniejszych sprawach dotyczących rozwoju międzynarodowego i zrównoważonego rozwoju, poprzez zrozumienie przyczyn i skutków spraw światowych, do osobistego zaangażowania i świadomego działania. Edukacja rozwojowa sprzyja pełnemu uczestnictwu wszystkich obywateli w usuwaniu ubóstwa na świecie, i walce z wykluczeniem. Jej zadaniem jest też wpływanie na to, aby polityka międzynarodowa i polityki w poszczególnych krajach były bardziej sprawiedliwe i bardziej oparte na równowadze ekonomicznej, społecznej i ekologicznej oraz na prawach człowieka.

Definicja Forum Edukacji Rozwojowej Concord

Oto przykłady konkretnych pytań, które nauczyciel lub trener może zadać, aby zwrócić uwagę na analogie pomiędzy Północą a Południem:

* Dowiedzieliśmy się, jak wygląda bieda w kraju X, a jak radzimy sobie z biedą i wykluczeniem w Polsce?

* Mówimy o sytuacji dzieci-żołnierzy walczących we współczesnej wojnie w kraju X. Przypomnijcie sobie wiadomości o dzieciach, które walczyły w Powstaniu Warszawskim? Jakie widzicie podobieństwa i różnice?

* Zwróciliśmy uwagę na prostotę życia w wiosce X w kraju Y. Porównaj to z obrazem wsi w literaturze polskiej. Jakie widzisz podobieństwa i różnice w stosunku do natury, gospodarce i źródłach utrzymania oraz w kulturze?

* Jak widzieliśmy, nowoczesne centra wielkich miast znajdujemy zarówno w krajach Północy, jak i Południa. A jak wygląda przemysł i usługi? Jakie ma to znaczenia dla człowieka, całego społeczeństwa i środowiska?

* Dowiedzieliśmy się, że granice wielu krajów w Afryce arbitralnie wyznaczyły kraje kolonialne. Wiemy, jakie to ma znaczenie dla pokoju, rozwoju i aspiracji ludzi żyjących w tych krajach. Przywołaj wiadomości na temat rozbiorów Polski i ich skutków dla polskiego społeczeństwa. Jakie widzisz podobieństwa i różnice?

Analogie mogą prowadzić do uproszczeń, jednak szczególnie na wstępnym etapie edukacji rozwojowej mogą być bardzo cenne, gdyż zachęcają uczniów do większej empatii i otwartości w poznawaniu kultur Południa.

Zrozumienie przyczyn i skutków

Drugi etap edukacji rozwojowej umożliwia uczniom zrozumienie mechanizmów mających wpływ na sprawy globalne, w tym na problemy krajów Południa i Północy i ich rozwiązania. Niezbędną bazą do tego jest rzetelny obraz większości świata, który umożliwia zrozumienie przyczyn i skutków wyzwań globalnych.

Oto przykładowe pytania przydatne nauczycielowi i trenerowi do dyskusji z grupą uczniów lub uczestników szkolenia:

* Skąd bierze się głód? Dlaczego w krajach biednych ludzie czasem głodują, mimo że kraje bogate produkują nadwyżki żywności?

* Które kraje produkują i eksportują broń, w których krajach się jej używa w konfliktach zbrojnych? Dlaczego tak jest? Jak można przeciwdziałać wojnom?

* Jaki jest związek pomiędzy naszymi wyborami konsumenckimi, a sytuacją ludzi w krajach Południa? Podaj przykłady dotyczące warunków pracy, pracy dzieci, bezpieczeństwa żywnościowego i wpływu na środowisko.

* Dlaczego przepaść ekonomiczna pomiędzy krajami bogatymi, a biednymi stale się powiększa? Jaki jest wpływ polityki państw i ich obywateli, a jakie znaczenie mają stosunki międzynarodowe, w tym współpraca na rzecz rozwoju i reguły handlu międzynarodowego?

* Które kraje mają największy wpływ na zmianę klimatu? W których krajach zmiana klimatu jest najbardziej odczuwalna już teraz? Co można zrobić, aby powstrzymać zmianę klimatu i złagodzić jej skutki dla konkretnych ludzi?

* Skąd bierze się nieufność lub strach przed ludźmi z innych kontynentów? Jakie czynniki wpływają na to, że niektórzy ludzie chętniej mówią o współpracy i wspólnej przyszłości, a inni o zderzeniu cywilizacji i zagrożeniach?

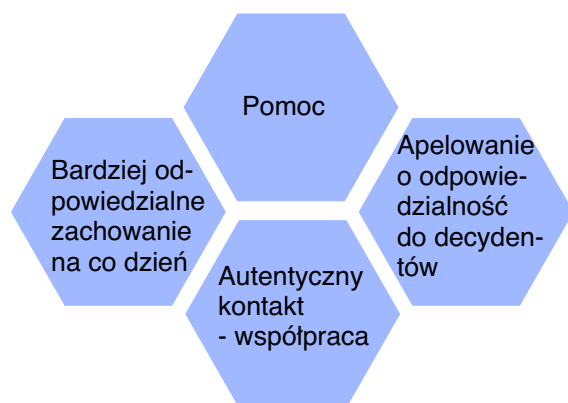
Odpowiedź na te i szereg podobnych pytań wymaga wiedzy i rzetelnego obrazu krajów Południa. Szczególnie przydatne mogą być historie konkretnych ludzi i opis ich sytuacji, dzięki którym uczniowie i uczestnicy szkoleń będą potrafili zilustrować globalne zależności i je lepiej zrozumieć.

Zachętą dla uczniów do zainteresowania się tymi tematami mogą być odwołania do roli Polski i Polaków. Nawiązania do rzeczywistości krajowej i związków Polski ze światem mogą być przydatne również dla nauczycieli. Pomagają one w znalezieniu odpowiedniego miejsca dla edukacji rozwojowej w realizacji podstawy programowej i przewidzianego dla danej klasy programu.

Rzetelny obraz Południa warunkiem skutecznego działania

Jeśli na wcześniejszych etapach edukacji rozwojowej uczniowie lub uczestnicy szkoleń zapoznali się z prawdziwym i pełnym obrazem Południa, łatwiej jest im przejść do działania.

Istnieją przynajmniej cztery typy akcji podejmowanych w ramach edukacji rozwojowej.

Powodzenie każdej akcji zależy w dużej mierze od tego, czy obraz krajów Południa, który poznali uczestnicy jest rzetelny.

Pomoc - powinna opierać się na na dobrym rozeznaniu potrzeb w konkretnym miejscu i czasie. Źródłem informacji o potrzebach powinni być sami beneficjenci. Nie zwalnia to organizatorów akcji od krytycznej analizy, opartej na długotrwałym kontakcie i zrozumieniu realiów rozwojowych. Lepiej zrezygnować z akcji pomocowej, niż przeprowadzić ją bez wiedzy o ludziach, do których pomoc jest kierowana.

Bardziej odpowiedzialne zachowanie na co dzień - wymaga zrozumienia globalnych zależności i wpływu własnego postępowania na ludzi w krajach Południa. Nie jest to możliwe bez pełnej i prawdziwej wiedzy o sytuacji na innych kontynentach.

Apelowanie o odpowiedzialność do decydentów - opiera się na znajomości reguł demokracji i możliwości wpływu obywateli na politykę w skali lokalnej, krajowej i światowej. Rzetelny obraz krajów Południa, w tym konkretne opisy sytuacji, pomagają w sformułowaniu zasadnych postulatów i dotarciu z nimi do osób podejmujących decyzje.

Autentyczny kontakt - współpraca - jest równoprawnym typem akcji szkolnej lub społecznej, polegającym na podjęciu długotrwałego dialogu z partnerami z krajów Południa, opartym na zasadach równości i wspólnego decydowania. Cele takiej współpracy powinny być jasne dla obu stron i przydatne dla obydwu partnerów w równym stopniu.

O czym warto pamiętać przy prowadzeniu edukacji rozwojowej

Prowadzenie edukacji rozwojowej zgodnie z zasadami rzetelnego informowania o krajach globalnego Południa gwarantuje, że nawet najtrudniejsze tematy będą omówione rzetelnie. Wspólne odkrywanie z uczniami rzeczywistości większości świata będzie fascynującym procesem, uświadamiającym młodym ludziom ich rolę w dzisiejszym świecie, przygotowującym do bycia odpowiedzialnymi obywatelami.

Ten artykuł zawiera praktyczne wskazówki, pomocne w przygotowaniu zajęć oraz listę kontrolną, pomagającą solidnie przygotować się do działań edukacyjnych.

Przygotowując nowy temat:

- * zdobądź dostępne gotowe materiały, zwłaszcza wydane przez organizacje, które postępują według zasad Kodeksu,
- * poszukaj różnych źródeł informacji (wykaz dodatkowych źródeł dostępny w artykule Dobre Praktyki),
- * krytycznie przeanalizuj zebrane materiały pod kątem ich zgodności z zasadami rzetelnego informowania,
- * zaplanuj przygotowania tak, by mieć czas na porównanie dostępnych informacji.

Warto przemyśleć możliwość zaproszenia gościa, kogoś, kto zna z własnego doświadczenia rzeczywistość konkretnego kraju, regionu lub dany temat (najlepiej przedstawiciela omawianego kraju Południa). Taki ekspert może być bardzo pomocny, będzie w stanie odpowiedzieć na wiele pytań. Z drugiej strony należy pamiętać, że zaproszonego gościa trzeba odpowiednio przygotować:

- * wyjaśniając cel zajęć,
- * przedstawiając oczekiwania co do jego udziału w zajęciach (np. przygotowanie pokazu zdjęć, prezentacji historii kraju, przyniesienie konkretnych przedmiotów, charakterystycznych dla kraju lub regionu),
- * omawiając główne tezy Kodeksu, tak by nasz gość mógł przygotować odpowiednie obrazy i informacje.

Informacje przedstawione uczestnikom powinny pochodzić nie tylko od Polaków czy Europejczyków pracujących i znających dane zagadnienie, ale także od osób pochodzących z krajów globalnego Południa. Warto sprawdzić, co na przykład Taniańczycy myślą o zmianie klimatu i odwiedzających ich suszach, a Chińczycy - o inwestycjach zachodnich firm odzieżowych w ich kraju. Internet zapewnia możliwość kontaktu, przeczytania blogów, artykułów (m.in. www.afryka.org, www.arabia.pl) czy obejrzenia zdjęć (www.majorityworld.com), tworzonych przez przedstawicieli krajów Południa i poznania ich perspektywy i opinii. Więcej źródeł pomocnych w opracowywaniu różnych tematów edukacji rozwojowej znajduje się w artykule dotyczącym dobrych praktyk.

Innym sposobem poznania przez uczestników zajęć różnych perspektyw czy opinii na dany temat jest pozwolić im samodzielnie je wyszukać. Niezbędne jest jednak udzielenie przed rozpoczęciem zadania dokładnych instrukcji: jakich informacji, obrazów i czyjego autorstwa mają szukać, tak by efekt ich pracy np. prezentacja multimedialna nie przeczyła zasadom Kodeksu.

Prowadząc zajęcia warto pamiętać, że niektóre tematy mogą bardzo silnie oddziaływać na emocje - zwłaszcza u młodszych odbiorców. Z informacją, że każdego dnia na świecie ich rówieśnicy umierają z głodu nie jest łatwo sobie poradzić. Drastyczne i często upraszczające obrazy często wręcz uniemożliwiają odbiorcom pełne uczestnictwo w całości zajęć. Silne emocje blokują młodych ludzi, którzy czują się przytłoczeni faktami i obrazami, lub przeciwnie - wywołują wesołość, bagatelizowanie czy nieodpowiednie żarty, które również nie są dobrym rezultatem edukacji.

Edukacja rozwojowa ma na celu zmotywowanie każdego człowieka do świadomego działania na rzecz bardziej sprawiedliwego, równego świata. Ma przekazać nie tylko wiedzę o konkretnej sprawie czy problemie, ale i informacje o naszej roli w świecie i możliwościach pozytywnego działania. Powinna wzbudzić poczucie sprawczości, przekonanie, że są podejmowane (lub są możliwe do podjęcia) konkretne działania dla poprawy sytuacji. Warto poszukać pozytywnych przykładów inicjatyw prowadzonych przez ludzi, których omawiane problemy dotyczą, aby nie wzmacniać stereotypów o bierności mieszkańców krajów Południa. Poczucie sprawczości kształtuje się poprzez pokazanie uczestnikom ich roli w konkretnym zjawisku oraz konkretnych możliwości działania (adekwatnych do wieku uczestników) w kierunku pozytywnej zmiany.

Czy wiesz że...

ludzie z krajów Południa robią wiele, aby poprawić swój los? Czy wiesz, gdzie takie informacje znaleźć?

Na przykład: omawiając zagadnienie niesprawiedliwych reguł handlowych, które pogłębiają biedę w wielu krajach globalnego Południa warto:

* pokazać mechanizm, który prowadzi do powstania problemu:

- niesprawiedliwe reguły handlowe, hamujące import z krajów globalnego Południa do Europy, unijne dotacje wspomagające eksport nadwyżek żywności z Europy do krajów globalnego Południa;

* wskazać pozytywne działania i próby radzenia sobie z sytuacją:

- zjawisko Sprawiedliwego Handlu, czyli handlu opartego na partnerstwie i wzajemnym szacunku producentów z krajów globalnego Południa i konsumentów z globalnej Północy;

* uświadomić rolę uczestników w omawianym zagadnieniu globalnym:

- rola obywateli Unii Europejskiej - konsumentów wielu produktów, które nie są produkowane w Europie;

* pokazać konkretne możliwości działania:

- kupowanie produktów pochodzących ze Sprawiedliwego Handlu
 - promocja Sprawiedliwego Handlu wśród znajomych, właścicieli kawiarni, sklepów itp.;
 - działania rzecznicze.

W miarę możliwości warto skonsultować i przedyskutować gotowe materiały z przedstawicielem organizacji zajmujących się edukacją rozwojową, które przestrzegają zasad Kodeksu lub z innym pedagogiem. Dla osoby konsultującej takie spotkanie może być inspiracją do prowadzenia podobnych działań.

Na koniec można przeprowadzić prosty test i wyobrazić sobie, że ludzie z krajów Południa, o których opowiadamy są uczestnikami przygotowywanych zajęć. Jak zareagowałiby na podawane informacje, zaplanowane ćwiczenia? Czy czuliby się zażenowani, a może niektóre fragmenty mogłyby ich rozgniewać?

Wskazówki użyte w tym artykule nie dotyczą tylko specjalnie przygotowywanych warsztatów, czy zajęć z edukacji globalnej. Zachęcamy do włączenia ich do programów poszczególnych przedmiotów i do przeprowadzenia zajęć na temat: kolonizacji w ramach lekcji historii, zmian klimatycznych na geografii, światowego handlu na lekcjach ekonomii czy podstaw przedsiębiorczości oraz praw człowieka w ramach zajęć WOS. W ten sposób edukacja globalna będzie obecna w codziennej nauce, a standardy Kodeksu powszechnie znane i respektowane.

Lista kontrolna zawiera pytania, które warto sobie zadać po przygotowaniu planu zajęć, a przed ich przeprowadzeniem. Zbudowana na bazie zasad rzetelnego informowania i wskazówek omówionych w powyższym artykule, pozwala samodzielnie ocenić w jakim stopniu materiały spełniają standardy informowania o krajach Południa. Można użyć jej również jako pomocy w konsultacjach materiałów i wypełnić wspólnie.

Lista Kontrolna

Czy zajęcia opracowałam/em w oparciu o materiały z różnych rzetelnych źródeł?

Tak/Nie

Czy uwzględniłam/em całość zjawiska – jego przyczyny, skutki i przebieg procesu?

Tak/Nie

Czy przejrzałam/em materiały pod kątem tworzenia, umacniania stereotypów lub dyskryminujących określeń czy języka?

Tak/Nie

Czy uwzględniłam/em perspektywę ludzi z krajów globalnego Południa?

Tak/Nie

Czy dokładnie opisałam/em, znam pochodzenie wszystkich materiałów wizualnych, które będą użyte podczas zajęć?

Tak/Nie

Czy mam pozwolenie na użycie materiałów wizualnych i pisanych, które będą wykorzystane podczas zajęć?

Tak/Nie

Czy omawiane zagadnienie przedstawia ludzi z globalnego Południa jako aktywnych, działających na rzecz poprawy swojej sytuacji?

Tak/Nie

Czy ćwiczenia, fakty pozwolą uczestnikom odkryć swoją rolę w danym zagadnieniu globalnym?

Tak/Nie

Czy mam przygotowane przykłady możliwych działań dla uczestników w obrębie omawianej tematyki?

Tak/Nie

Czy skonsultowałam/em gotowe materiały z organizacją, która stosuje Kodeks?

Tak/Nie

Dlaczego warto stosować Kodeks w szkole**Spójność: Kodeks i globalna edukacja rozwojowa**

Dzieci powinny się uczyć o wpływie jaki mają na świat. Refleksja nad skutkami naszych codziennych wyborów dla naszą planetę jest istotną częścią edukacji. Przesłanie Kodeksu opiera się na tych samych zasadach, co globalna edukacja rozwojowa. Jeśli będziemy kierować się zawartym w Kodeksie przesłaniem, prowadzona przez nas edukacja rozwojowa będzie spójna w swoim przekazie. Aby osiągnąć zakładane cele niezbędny jest właściwy wybór obrazów i przesłań, którymi będziemy posługiwali się w czasie pracy z uczniami. Stosowanie się do wskazówek zawartych w Kodeksie daje nam tę możliwość.

Nowa podstawa programowa – nowe podręczniki?

Tematyka globalna z roku na rok staje się coraz bardziej popularna - także w Polsce. Globalna edukacja rozwojowa przestaje być domeną tylko organizacji pozarządowych. Zajmują się nią międzynarodowe instytucje np. North South Center przy Radzie Europy. W Wielkiej Brytanii kilkanaście lat temu poruszanie tematyki globalnego rozwoju odpowiedzialności i współzależności było realizowane tylko poprzez edukację nieformalną – dziś przygotowanie ucznia do roli globalnego obywatela jest oficjalną częścią podstawy programowej w Anglii, Irlandii i Walii. W Polsce inicjatywy edukacyjne są wspierane przez Departament Współpracy Rozwojowej przy Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Ministerstwo Edukacji Narodowej rozpoczęło dialog z organizacjami zajmującymi się globalną edukacją rozwojową. W wyniku konsultacji nowa propozycja podstawy programowej zawiera elementy tematyki globalnej (jest poszerzona o wymiar globalny). Zagadnienia takie jak migracje, dostęp do wody, sprawiedliwy handel są poruszane na lekcjach geografii, historii, przedsiębiorczości czy wiedzy o społeczeństwie, w kontekście całego globu. W związku z tym już wkrótce zaczną powstawać nowe podręczniki, wzbogacone o treści globalne. Kodeks i zawarte w nim trzy proste wartości: poszanowania godności drugiego człowieka, solidarności i sprawiedliwości społecznej może być świetnym narzędziem, które w pomoże nauczycielom wybrać spośród nowych podręczników te, których treści będą zgodne z przesłaniem globalnej edukacji rozwojowej.

Media w szkole – wyzwanie i możliwości

Młodzi ludzie czerpią większość informacji na temat dzisiejszego świata ze środków masowego przekazu. Stąd coraz częściej również nauczyciele wykorzystują media w pracy z uczniami. Do korzystania z nowoczesnych technologii w szkole zachęcają rozmaite propozycje edukacyjne. W dobie globalnych mediów przekazy słowne i obrazy na temat kontrowersyjnych często zagadnień docierają do nas z całego świata. Wizerunek i przesłania obecne w mediach wpływają na nasze wyobrażenie o krajach globalnego Południa. Przy nadmiarze informacji i pozornym jej obiektywizmie może nam być trudno zdecydować, które z przekazów nadają się do prowadzenia zajęć zgodnie z założeniami globalnej edukacji rozwojowej. Kodeks może być swego rodzaju filtrem, dzięki któremu będziemy w stanie sprawniej korzystać z zasobów zdjęć czy tekstów odpowiednich do pracy nad tematami takimi jak globalne współzależności, dostęp do edukacji czy opieki medycznej na świecie. Będziemy mogli śmiało sięgać do mediów, dostarczając uczniom informacji o współczesnej Afryce czy Azji z całą ich różnorodnością. Znaleziony w zasobach internetowych artykuł

o wykorzystaniu najnowocześniejszych technik bezprzewodowych w Kenii będzie dla młodych ludzi na pewno ciekawszy i prawdziwszy niż pokazywanie zdjęć Masajów. Kreatywność i innowacyjność nauczycieli i edukatorów może być teraz wspierana przez rzetelnie dobrane informacje i obrazy.

Czy wiesz że...

Kraje globalnego Południa są bardzo różnorodne, zarówno jeśli chodzi o kulturę jak i stopień rozwoju czy dostępu do nowoczesnych technologii?

Kluczowe kompetencje

Edukacja ma za zadanie kształtowanie między innymi następujących umiejętności:

- * krytyczne myślenie i analiza,
- * zmiana perspektyw, rozumienie wielości perspektyw,
- * rozpoznawanie negatywnych stereotypów i uprzedzeń,
- * empatia,
- * radzenie sobie ze złożonymi tematami, niepewnością i rozbieżnymi opiniami.

Globalna edukacja rozwojowa zakłada pracę nad praktycznym zdobywaniem i ćwiczeniem tych umiejętności. Globalne zagadnienia mogą więc być świetnym materiałem, dzięki któremu nauczyciele będą mogli kształtować w uczniach kluczowe kompetencje. Z drugiej strony - uczenie o globalnych sprawach jest często skomplikowane, wymaga delikatnego i przemyślanego podejścia. Są to często tematy, które wzbudzają kontrowersje, a czasem skrajnie różne opinie i bardzo silne emocje. Korzystając ze wskazówek, które proponuje nam Kodeks będziemy mogli pewniej korzystać z bogatego zasobu materiałów dla kształtowania w uczniach ważnych umiejętności, z poczuciem że skupiając się na umiejętnościach nie zapominamy o przekazie który wykorzystujemy do praktycznych ćwiczeń.

Troska o prawidłowy emocjonalny i społeczny rozwój uczniów.

Czasem, gdy oglądamy telewizję i słuchamy wiadomości ze świata nawet nam - dorosłym trudno jest patrzeć na ogrom nieszczęść i katastrof - co dopiero młodym ludziom, którzy pełni są emocjami i uczuciami, których postawy dopiero się kształtują. Na takie przekazy uczniowie mogą reagować w różny sposób - w zależności od dotychczasowych doświadczeń, stylu uczenia się, poziomu inteligencji emocjonalnej pokazywane materiały mogą wywołać różne reakcje - od płaczu poprzez śmiech po obojętność. Rolą nauczyciela jest nie tylko przekazywanie wiedzy ale również wychowywanie. Wyważony obraz świata, który możemy zaprezentować i wyjaśnić da uczniom poczucie sprawstwa, zmotywuje do angażowania się i działania na rzecz pozytywnych zmian. Sprawi że uczniowie zaczną myśleć o ich roli w świecie, o tym co jest ważne dla nich i dla innych ludzi. To znakomity dla młodych ludzi trening rozpoznawania swoich emocji i wartości oraz samodzielnego myślenia. Wybierając materiały zgodne z Kodeksem możemy pomóc uczniom zrozumieć złożoną rzeczywistość oraz mechanizmy i procesy zachodzące w świecie.

Profesjonalizm i kompetencja

Kodeks i zawarte w nim trzy podstawowe wartości mogą stanowić cenne wsparcie dla nauczyciela w konfrontacji z własnymi wyobrażeniami o świecie i jego mieszkańcach. Często pracując z uczniami chcemy ich zaangażować, zmotywować do podjęcia działań np. na rzecz pokoju. Pojawiają się wtedy pytania typu: Jak mam powiedzieć o ofiarach wojny? Co mam pokazać kiedy mówię o konfliktach zbrojnych? Kodeks nie mówi, że mamy unikać podejmowania ważnych i trudnych tematów. Pomaga nam wybrać materiały, które pokażą złożoność sytuacji, pobudzą uczniów do myślenia i działania, a nie tylko do litości czy przerażenia. Dzięki Kodeksowi nauczyciel może budować swój autorytet eksperta. Za każdym razem, gdy wybieramy materiał kierując się kodeksowymi zasadami wzrasta nasza własna kompetencja, nabieramy większej wprawy we właściwym wykorzystaniu materiałów.

Wsparcie nauczyciela przy realizacji zajęć - właściwe decyzje przy wyborze projektów

Dobrze przygotowane materiały zachęcają uczniów do rozwijania umiejętności i wartości które są potrzebne, by mogli stać się odpowiedzialnymi obywatelami. Zajmowanie się tematami takimi jak konflikty czy bieda nie jest łatwe, jeśli nie jesteśmy pewni swojej wiedzy czy materiałów do których mamy dostęp. Dzięki przejrzystej formie Kodeksu można się do niego łatwo odwołać. Znając zasady rzetelnego przekazywania i tworzenia informacji możemy sprawnie określić, czy dany materiał spełnia kryteria jakości globalnej edukacji rozwojowej. Stosując reguły zawarte w Kodeksie łatwiej jest wybrać te programy i oferty edukacyjne, które są w zgodzie z podstawowymi założeniami globalnej edukacji rozwojowej, takimi jak promowanie długofalowej zmiany, odchodzenie od zbiorów dla biednych na rzecz pogłębienia wiedzy o życiu ludzi w krajach globalnego Południa i łączących nas z nimi relacjach czy wsparcie lokalnych projektów kształcenia kadry nauczycielskiej.

Bardziej interesujące lekcje - zaangażowanie uczniów

Chcemy, by młodzi ludzie byli zaciekawieni, zaangażowani, zmotywowani do konstruktywnych działań. Pokazywanie globalnego Południa wyłącznie w postaci egzotycznych lub drastycznych obrazów może w dłuższej perspektywie skutecznie zniechęcić uczniów do problematyki Południa i ludzi tam żyjących. Rzetelność wymaga selektywnego i krytycznego podejścia do prezentowanych materiałów. Dzięki wysiłkowi podjętemu by znaleźć zdjęcie ilustrujące problem ubóstwa przez pokazanie lokalnej inicjatywy mikro kredytów mamy pewność, że wzbudziemy w uczniach zainteresowanie. Młodzi ludzie pytając co to za inicjatywa, czy to działa, kto wpadł na ten pomysł, zaczynają faktycznie myśleć o mechanizmach walki z ubóstwem. Rodzi się w nich poczucie zaangażowania i solidarności. Kodeks pomaga szukać podobieństw. Pokazuje, że warto działać bo wszyscy jesteśmy ludźmi, którzy pragną godnie żyć. Pozytywna motywacja jest bardziej inspirująca i daje poczucie sprawstwa, a przecież o to chodzi w globalnej edukacji rozwojowej.

Głosy z Południa

Do tej pory mówiliśmy o tym jak być rzetelnym, wiarygodnym oraz jak ważne są partnerskie relacje z Południem - zarówno w działaniach podejmowanych w terenie jak też w edukacji rozwojowej. Rzetelne informowanie wymaga zrozumienia, kontekstu, wysłuchania głosów osób z którymi pracujemy. Poniższy rozdział to wypowiedzi ludzi z globalnego Południa - naszych znajomych, osób które poznaliśmy, z którymi mieliśmy zaszczyt współpracować. Cytaty dotyczą spraw, które poruszamy w tej publikacji. Spraw, które również oni uważają za ważne i chcą o nich dyskutować. Posłuchajmy głosów z Południa.

Rosemary Nassaka,

studentka Uniwersytetu Makerere, Kampala, Uganda

W Europie byłam dwa razy – raz w Holandii, a drugi raz w Niemczech. Przyjeżdżam na staże do organizacji pozarządowych. W Ugandzie jako wolontariuszka zajmuję się administracją, organizacją biura i kontaktami w organizacji zajmującej się edukacją. Dzieci w Europie pytają o rzeczy które widzą. Pytają mnie o kolor mojej skóry, chcą mnie dotknąć. Pytają czy wszyscy Afrykanie mają czarne oczy, są bardzo ciekawe tego jak wyglądamy. Rozumiem to, bo takie są dzieci.. Nastolatki pytają o szkołę i to jakiej muzyki słuchamy – czy takiej samej jak oni. Dorośli, zwłaszcza nauczyciele pytają o powszechny, darmowy dostęp do szkolnictwa na poziomie podstawowym, który jest w Ugandzie, o prezydenta Museveniego, o politykę. Chcą usłyszeć o wojnie, o tym, czy będzie pokój i jak wygląda proces pokojowy. Myślą, że wojna jest w całej Ugandzie, nie wiedzą że rząd wynegocjował zawieszenie broni. Chętnie opowiadam jak wygląda bieżąca sytuacja w moim kraju. Jaką radę mogłabym dać nauczycielom, którzy chcą uczyć o Ugandzie? Uczcie faktów, starajcie się dotrzeć do informacji. Kiedy ja byłam w szkole, poznawałam historię Europy. Wy też powinniście się uczyć o naszej historii, żebyście wiedzieli, skąd biorą się pewne zjawiska, jakie są ich przyczyny. Media są pełne okropnych przekazów o Afryce, i pokazują nas bez wyjaśnienia tła tych zjawisk. To stawia nas w złym świetle. Wojna to nie jest cała prawda o moim kraju, mój kraj nie jest tak

straszny jak go pokazujecie! Tak jak wielu ludzi na ziemi uczymy się, pracujemy, słuchamy muzyki, mamy marzenia. To jest miejsce, w którym żyję i chcę tu zostać i działać na rzecz mojej społeczności. Ważne jest, żeby skończyć z tym negatywnym wizerunkiem, ze stereotypami, powinniście być bardziej analityczni i krytycznie podchodzić do tego co słyszycie.

Czy wiesz, że...

Uniwersytet Makerere w Ugandzie powstał w 1922 roku i jest najbardziej znanymi uniwersytetem we wschodniej i centralnej Afryce? Na uniwersytecie corocznie studiuje około 20 000 studentów. Często nazywany jest Oxfordem Afryki, kształcą przyszłych lekarzy, informatyków i elity polityczne.

Magaly Montes,

działaczka organizacji Mamaya, Peru

Europejczycy i Amerykanie, którzy do nas przyjeżdżają...Cóż - czasem zachowują się jakby byli bogami. Wszystko wiedzą najlepiej: co nam jest, jak nam pomóc, czego potrzebujemy. Wiedzą to nawet lepiej niż my sami! My powinniśmy być wdzięczni i zawsze dziękować. Nasza bieda sprawia że mogą poczuć się lepiej, wydają się sobie lepszymi ludźmi. Ja pracuję w organizacji, gdzie staramy się nie tylko poprawić poziom edukacji dzieci ale też budować ich poczucie własnej wartości i wiarę w siebie. Jesteśmy małą organizacją działamy bez wsparcia z zewnątrz.

Isaac Lidaywa,

działacz Niaeveer Community Based Organisation, Kitale, Kenia

Od lat pracuję na rzecz swojej społeczności. Staram się polepszyć standard życia moich współziomków przez edukację i szkolenie umiejętności, które zwiększą nasz potencjał. Co ludzie wiedzą na temat mojego kraju? HIV i bieda - to dwie rzeczy o której mówią Europejczycy. Informacje czerpią z biuletynów informacyjnych organizacji pozarządowych, z telewizji, czasem od osób które pracują przy projektach pomocowych. Myślę, że informacje pozyskane bezpośrednio od ludzi, którzy pracują w danej społeczności są najcenniejsze. Europejczycy, którzy do nas przyjeżdżają zadają nam pytania o to jak nam się żyje, jak zarabiamy na utrzymanie, czym się zajmujemy. Pytają, ponieważ chcą lepiej zrozumieć życie w naszym kraju. Wiem z doświadczenia, że Europejczycy to ludzie, którzy są oddani pracy. Moją radą dla tych, którzy chcą uczyć o Kenii – skontaktujcie się z kimś kto tu pracuje, np. z miejscowym koordynatorem projektu. Taka osoba ma kontakt z mieszkańcami, zna codzienne życie. Jeśli chodzi o pracowników organizacji pozarządowych zajmujących się współpracą rozwojową - dobrze by konsultowali swoje pomysły z miejscowymi organizacjami tworzonymi przez lokalne społeczności. Żeby dobrze działać powinni najpierw pracować z nami, w naszej organizacji. Współpraca rozwojowa to nie jałmużna, tylko pomoc i wsparcie dla naszej własnej aktywności.. Najważniejsze jest porozumienie.

Fernando Pacheco,

przewodniczący ADRA Angolan Association for Rural Development, Angola

To, co pokazują światowe media na temat Angoli i jej mieszkańców ma wpływ na ludzi w Angoli. Nie zastanawiają się nad własną tożsamością, przyjmują, że to co słyszą o sobie z mediów, to prawda. Takie problemy z tożsamością to skutek ponad czterdziestoletniej wojny. Światowe media mówią o nas sporo i niezależnie od tego, czy jest to prawda czy nie, ludzie w Angoli zaczynają w to wierzyć. Media międzynarodowe chcą nam zaszczepić swoje wartości, które mamy zaakceptować, bez odniesienia do naszych własnych. Tak było z metodą rozmów w kole. To nasz tradycyjny sposób rozwiązywania

konfliktów, metoda od dawna stosowana w Angoli. Przez lata środowisko międzynarodowe usiłowało wprowadzić u nas coraz to nowe sposoby negocjacji, po czym, po latach „odkryli” dla nas metodę rozmów w kole. Wróciliśmy do tradycyjnych rozwiązań rodem z Angoli! Podobnie jest z innymi teoriami i rozwiązaniami. Oczekuje się od nas, że będziemy biernie przyjmować pomysły z Północy: model rozwoju, model państwowości. My spełniamy te oczekiwania. Na siłę próbujemy przyjąć europejskie wzorce, ale one rozmiągają się z naszym sposobem życia, naszymi potrzebami i dlatego się nie sprawdzają. Stereotypy, które ludzie z Północy mają na nasz temat źle wpływają na wzajemne relacje. Nasze wartości i zdanie są zawsze na drugim miejscu. Uważam że proces demokratyczny musi być oddolny. Współpraca powinna mieć miejsce między wszystkimi uczestnikami życia społecznego. U podstaw współpracy powinien zaś leżeć szacunek do partnera. Ważna jest wymiana pomysłów na równych zasadach, bez narzucania wartości. Trudnością w Angoli jest to, że jesteśmy w trakcie budowania naszego społeczeństwa. Jednocześnie musimy się skupić na wielu aspektach – państwie i strukturach, tożsamości obywateli, społeczeństwie obywatelskim. Obraz Angoli jest negatywny i jednostronny. Ważne by pamiętać o różnorodności Angoli i całej Afryki. Myślę, że warto jest dążyć do zmian nawet jeśli jest to trudne i powolne, ważne by robić to dobrze.

Armando Swenya,

przewodniczący SAHRiNGON (Southern African Human Rights and Geonetwork), Tanzania

Kraje Afryki są biedne. W Tanzanii mamy wiele problemów, między innymi z dostępem do edukacji, zachorowalnością na AIDS. Nie zaprzeczam, nie mówię że tak nie jest. Ważne jest jednak by mówić skąd się bierze ta bieda. Jakie są jej przyczyny (kolonializm, brak wolnego handlu), i jakie są skutki. Budowanie państwowości od podstaw po uzyskaniu niepodległości, rozwój kraju - to nie są proste rzeczy. Stąd ważna jest rola społeczeństwa obywatelskiego i prawdziwa współpraca. Obecnie w dziedzinie współpracy rozwojowej mamy wiele wyzwań np. komunikacja z darczyńcami – tylko 15% komunikacji to spotkania, ponad 65% spraw omawiamy przez telefon lub za pośrednictwem poczty elektronicznej. Rezultat jest taki że większość decyzji o tym, jak projekt ma być realizowany jest podejmowana przez zagranicznych donorów.

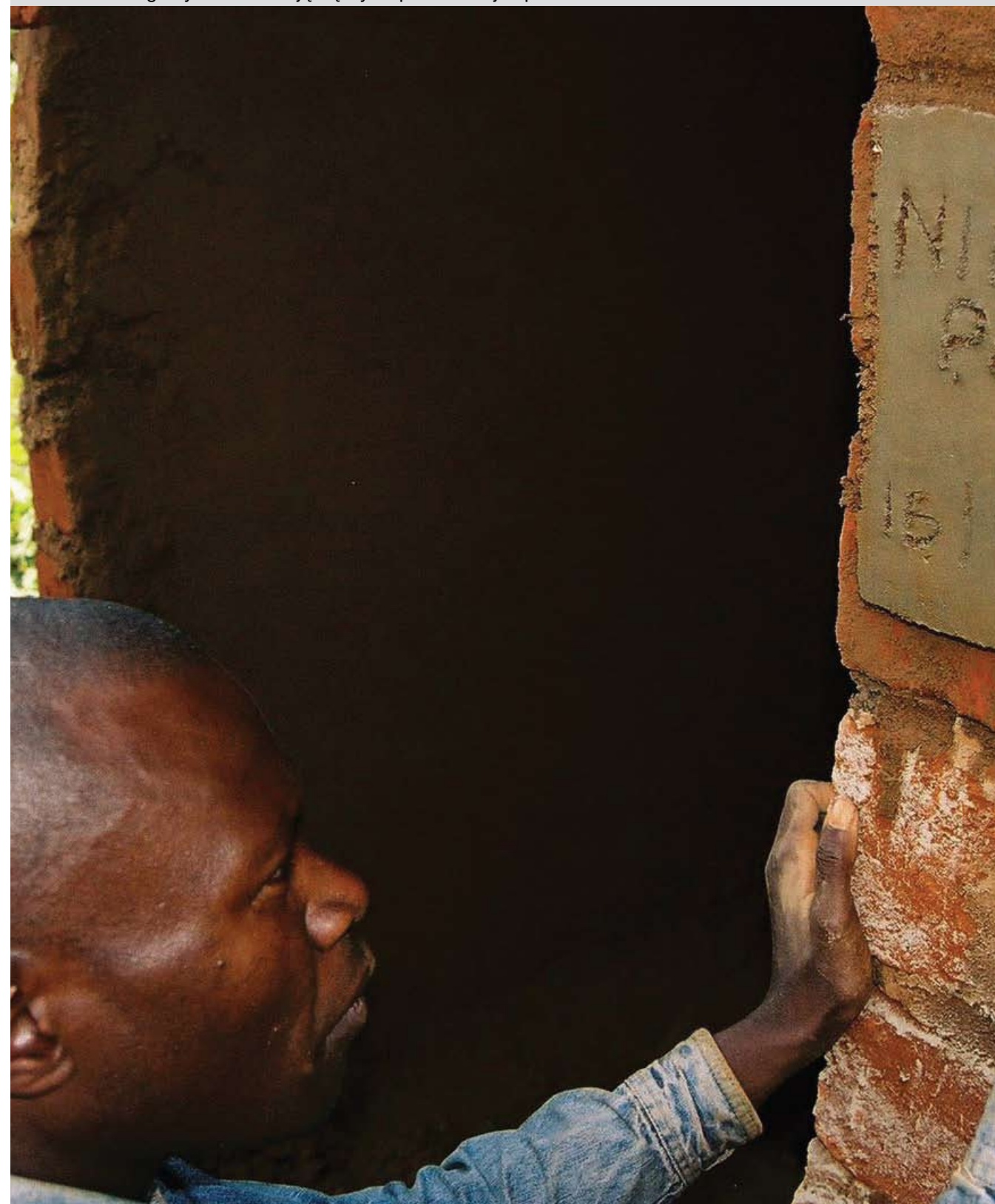
Kefilwe Dorcus Malatji,

wolontariuszka, African Institute of South Africa, Johannesburg, Republika Południowej Afryki

Obcokrajowcy wiedzą o moim kraju tyle, że jest to miejsce gdzie był apartheid, kojarzą postać Nelsona Mandeli. Ale to już historia. Mój kraj się zmienia ale ludzie z globalnej Północy tego nie dostrzegają. Nie widzą naszej codzienności. Przekazy o RPA są pozbawione proporcji, opisywane są przede wszystkim złe rzeczy - choroby, wojny głód. One istnieją, ale to nie jedyne co się dzieje w RPA. Myślę, że dotyczy to całej Afryki. Europejczycy często narzucają swój punkt widzenia np. na wybory i politykę. Nasz instytut zajmuje się badaniami i analizą sytuacji w kraju, obserwujemy zmiany po to, żebyśmy sami mogli doradzać naszemu rządowi.

Czy wiesz, że...

w krajach globalnego Południa istnieje bardzo dużo organizacji pozarządowych typu „grass roots”. Powstają one z inspiracji członków danej społeczności, którzy działają w odpowiedzi na potrzeby mieszkańców. Ludzie często są tam wolontariuszami nawet jeśli sami nie mają dostatecznego życia mobilizują się by wspierać swoje społeczności.

Dobre praktyki

W niniejszym rozdziale chcemy pokazać ciekawe projekty i materiały dostępne w Polsce oraz za granicą. Jest to przegląd interesujących propozycji projektów edukacyjnych i rozwojowych. Cechą wspólną prezentowanych programów jest sposób mówienia i przedstawiania globalnego Południa. Projekty skupiają się na zależnościach łączących nas z globalnym Południem, kładą nacisk na pozytywny wpływ naszych odpowiedzialnych zachowań na sytuację w świecie oraz motywują do podejmowania działań na rzecz zmian, a także inspirują do zdobywania rzetelnej wiedzy na temat życia mieszkańców globalnego Południa. Opisane poniżej przykłady pomogą nam zrozumieć, jak w praktyce może wyglądać realizowanie postulatów o rzetelnym informowaniu o krajach Południa. Wiele zależy jednak od nas - osób które owe materiały i propozycje będą wykorzystywały w pracy. Zwracajmy więc uwagę na to, jak używamy dostępnych materiałów.

Programy edukacji rozwojowej dla szkół

Szkoła Globalna (Polska Akcja Humanitarna) www.pah.org.pl./szkolaglobalna
Projekt „Szkoła Globalna” oferuje nauczycielom i uczniom możliwość zdobycia wiedzy o współzależnościach między globalną Północą i Południem, a także daje okazję do zastanowienia się i zbadania jak ich szkoła i społeczność szkolna wpływają na życie ludzi na całym świecie. Uczniowie zdobywają rzetelną wiedzę o zagadnieniach globalnych i uczą się krytycznego spojrzenia na własny styl życia, wybory konsumenckie oraz postawy, aby w końcowym etapie projektu przeprowadzić w szkole lub społeczności lokalnej akcję, która przyczyni się do rzeczywistej pozytywnej zmiany w ich najbliższym otoczeniu, a co za tym idzie – na świecie.

Przewodnik ukazuje nie tylko wzajemne globalne współzależności oraz największe wyzwania, przed jakimi obecnie stoi ludzkość – m. in. zmniejszenie skali ubóstwa na świecie czy zapobieżenie zmianie klimatu, której skutki są najdotkliwiej odczuwane w krajach Południa – ale także przedstawia codzienne życie mieszkańców krajów Południa oraz ich dorobek i osiągnięcia, ich pragnienia czy ambicje, które są takie same jak nasze.
- Anna Kucińska

Patrz i zmieniaj (Centrum Edukacji Obywatelskiej) www.ceo.org.pl/portal/patrz

To projekt, którego celem jest pokazanie młodym ludziom, że będąc częścią świata mogą wywierać wpływ na to, jak on wygląda i doprowadzać do pozytywnej zmiany. Projekt nie ogranicza się do przedstawiania problemów globalnego Południa. Oglądając filmy dokumentalne i uczestnicząc w zajęciach lekcyjnych, przeprowadzanych na podstawie specjalnie przygotowanych scenariuszy, uczniowie i uczennice zdobywają wiedzę, dzięki której zaczynają rozumieć mechanizmy rządzące światem. Zrozumienie spraw globalnych powoduje większe zaangażowanie i motywuje do podejmowania działań. Filmy to narzędzie, które zachęca młodych ludzi do dyskusji i przemyśleń nad globalnym współzależnościami.

Szukaliśmy filmów, pokazujących mieszkańców globalnego Południa, którzy sami starają się zmieniać swoją sytuację. Uczniowie i uczennice mogą obejrzeć ludzi zaangażowanych w poprawę swego losu. Pokazujemy rzeczy trudne, ale dajemy poczucie że warto działać wspólnie.
- Jędrrek Witkowski

Modnie i Etycznie
(Polska Akcja Humanitarna) www.modnieietycznie.pl

W ramach projektu „Modnie i etycznie” PAH zachęca nauczycieli do włączenia do prowadzonych zajęć tematyki świadomej i etycznej konsumpcji oraz odpowiedzialności przyszłych przedsiębiorców. Nauczyciele mogą włączyć tematykę praw pracowniczych i etyki w przemyśle odzieżowym do programów różnych zajęć, w zależności od profilu szkoły - począwszy od produkcji i projektowania odzieży, poprzez podstawy przedsiębiorczości i etykę, a skończywszy na zajęciach z wiedzy o społeczeństwie, historii, czy geografii. Celem projektu jest zwiększenie świadomości na temat warunków, w jakich produkowana jest w krajach globalnego Południa odzież, którą kupujemy oraz rozwinięcie w uczestnikach poczucia solidarności z pracownikami i pracownikami z krajów Południa i propagowanie odpowiedzialnych wyborów konsumenckich.

Ania Paluszek mówi o projekcie: Polska Akcja Humanitarna zaangażowała się w projekt „Modnie i etycznie”, bo dotyczy on praw pracowniczych w przemyśle odzieżowym. Każdy z nas nosi ubrania, które produkowane są w krajach takich jak Chiny, Maroko, czy Bangladesz, ale rzadko zastanawiamy się w jakich warunkach one powstały. Zasady jakie panują w przemyśle odzieżowym mają ogromny wpływ na warunki życia milionów ludzi w krajach Południa. Wierzymy, że zarówno konsumenci jak i przyszli twórcy rynku mody mają znaczącą rolę w tworzeniu praktyk handlowych. Stąd nasza propozycja.

Etyczne biuro
(warszawska grupa eFTe) www.etycznebiuro.pl

Projekt oferuje nieco inną perspektywę patrzenia na sprawy odpowiedzialności i wpływu na kraje globalnego Południa. Celem projektu jest wspieranie organizacji pozarządowych w pełniejszej realizacji swoich celów społecznych i ekologicznych, poprzez promowanie świadomych zachowań konsumenckich. Dzięki niemu organizacje, szkoły i biura mają okazję dowiedzieć się, jak drobne elementy codziennej pracy: materiały które znajdują się w biurze, kawa i herbata dostępna w bufecie czy zużycie wody w biurowej kuchni mają się do życia ludzi na globalnym Południu. Uczestnicy projektu mogą dowiedzieć się, co to znaczy być etycznym biurem, mają szansę przemyśleć sposób w jaki funkcjonują i wprowadzić zmiany przyjazne ludziom i środowisku w Polsce i na świecie.

Kampanie i projekty informacyjne

**Kupuj odpowiedzialnie,
twoje pieniądze kształtują świat**
(Polska Zielona Sieć) www.ekonsument.pl

Kampania odbywa się w 10 województwach, w których prowadzone są Regionalne Punkty Informacyjno-Edukacyjne. Jej celem jest promowanie idei zrównoważonego rozwoju przez dostarczanie rzetelnej informacji. W Regionalnych Punktach Informacyjno-Edukacyjnych każdy może dowiedzieć się więcej o zrównoważonej konsumpcji, skorzystać z porady konsultanta, z materiałów edukacyjnych, a także z biblioteczki, wyposażonej w literaturę naukową oraz filmy DVD.

Fair Play
(Koalicja Karat) www.kobietypraca.org/fairplay

Projekt skupia się na szerzeniu informacji o warunkach pracy przy produkcji artykułów sportowych, uwarunkowaniach obecnej sytuacji i proponowanych alternatywach. Informuje też o działaniach, podejmowanych przez pracowników i wspierające ich organizacje, zmierzających do poprawy warunków pracy w sektorze i o możliwości zaangażowania się w nie.

Inspiracje z zagranicy

Teaching Controversial Issues - Oxfam 2006

Materiał opisuje strategie, które mogą okazać się pomocne dla nauczycieli uczących o kontrowersyjnych i trudnych sprawach, takich jak ubóstwo, migracje czy konflikty zbrojne. Dzięki wykorzystaniu tego materiału edukacja obywatelska może nabrać wymiaru globalnego. Zestaw ten jest bardzo przydatny w realizacji projektów związanych z zagadnieniami globalnymi, zawiera przykłady ćwiczeń, wskazówki, jak rozmawiać z uczniami się o kontrowersyjnych tematach.

Get Global!

Action Aid, Cafod, Christian Aid, Oxfam, Save the Children, DFID, 2003

Dostępny w Internecie przewodnik dla nauczycieli jest efektem projektu realizowanego parę lat temu w Wielkiej Brytanii. Dzięki przewodnikowi, nauczyciele w sześciu krokach przeprowadzają uczniów i uczennice od spraw bliskich ich codziennemu życiu i zainteresowaniom, do spraw globalnych. Jest to zestaw ćwiczeń kształtujących umiejętności: krytycznego myślenia, analizy, planowania i projektowania działań. Materiał ten był inspiracją dla Przewodnika dla nauczycieli w projekcie Szkoła Globalna.

Temat: wykorzystanie zdjęć

Czas trwania: 45 minut

Cel:

- zachęcić uczniów do postawienia pytań dlaczego i w jaki sposób są używane zdjęcia
- uświadomić uczniom, że zdjęcia nie zawsze dają pełny obraz danej sytuacji

Materiały:

- różne zdjęcia skutków katastrof naturalnych (powódź, susza, tajfun, trzęsieni ziemi)

Przebieg:

1. Rozwieś zdjęcia na ścianach w sali, poproś uczniów, żeby dobrali się w pary. Każda para wybiera zdjęcie, z którym będzie pracowała. Zapisz na tablicy pytania. Zadaniem uczniów jest przedyskutowanie w parach odpowiedzi na nie.
  - * W jakim celu zostało zrobione to zdjęcie?
  - * Kto zrobił to zdjęcie?
  - * Dla kogo zostało zrobione to zdjęcie, kto je miał oglądać?
  - * Co może się dziać poza kadrem?
  - * Jakich innych zdjęć można użyć, żeby pokazać ten temat?
2. Po paru minutach zbiierz uczniów razem. Poproś by zaprezentowali zdjęcia, o których rozmawiali i wyjaśnili, dlaczego wybrali właśnie te zdjęcia. Poproś, by zaprezentowali wnioski do jakich doszli omawiając zdjęcie i odpowiadając na pytania.
3. Wspólnie z uczniami zastanówcie się, dlaczego ludzie fotografują, czy cel w jakim robi się zdjęcie wpływa na to, co jest potem prezentowane na zdjęciu. Czym powinniśmy się kierować robiąc zdjęcia?

– zaadaptowane z **Teaching Controversial Issues**

Dobre praktyki związane z projektami w krajach Południa

Publikacja Volunteer Charter, Comlamh, Irlandia www.comhlahm.org

Przewodnik przydatny dla wszystkich organizacji, które wysyłają lub myślą o wysłaniu wolontariuszy na projekty rozwojowe w krajach globalnego Południa. Warto by zapoznali się z nim również pracownicy organizacji działający w terenie. Jest uniwersalnym narzędziem, dzięki któremu osoby pragnące wyjechać na Południe mogą przemyśleć swoje motywacje, zastanowić się nad własnym rozumieniem globalnych współzależności, skutków i przyczyn nierówności oraz zanalizować swoje możliwości i umiejętności. Jest materiałem, który skłania do myślenia o pracy przy projektach rozwojowych z szerszej perspektywy, obejmującej wpływ na lokalną społeczność, stosunek do panujących tam zwyczajów i kultury oraz miejsce wolontariuszy w strukturze. Przewodnik zachęca do kierowania się zasadami szacunku, partnerstwa i solidarności.

Projekt Katine it starts with a village, The Guardian, Observer, Amref, Barclays bank www.guardian.co.uk/katine

Trzyletni projekt rozwojowy w północno-wschodniej części Ugandy zakłada poprawę jakości życia 25 000 mieszkańców, poprzez budowę i usprawnienie infrastruktury, edukacji, dostępu do opieki medycznej i wody. O tym wszystkim możemy się dowiedzieć ze strony internetowej, która stanowi swego rodzaju pomost między społecznością Katine a czytelnikami dziennika i darczyńcami. Dzięki bogatym materiałom filmowym, blogom, i artykułom możemy na bieżąco obserwować jak mieszkańcy wioski rozwijają swoją okolicę. Strona internetowa zawiera bardzo dużo materiałów, jest interaktywna, relacje o tym jak zmienia się życie w Katine możemy usłyszeć od samych mieszkańców. Część artykułów i blogi są pisane przez Ugandyjczyków. Na stronie znajdują się również sprawozdania i dane pokazujące stan realizacji projektu oraz jego budżet.

Wywiad z Shanem Brady, Communication officer, Concern Worldwide, Pakistan

Czym się zajmujesz Shane?

Pracuję w irlandzkiej organizacji Concern Worldwide. Jestem odpowiedzialny za komunikację zewnętrzną. Obecnie pracuję w Pakistanie. Zajmuję się tworzeniem materiałów, które pokazują naszą działalność.

To znaczy, że na co dzień masz do czynienia z pytaniem, jak rzetelnie informować o tym co robicie?

Tak. W mojej pracy sposób, w jaki pozyskujemy zdjęcia i teksty jest bardzo ważny. Zwłaszcza w kontekście pracy w Pakistanie. Nasza organizacja pracuje głównie z kobietami. Kwestia wykorzystania wizerunku beneficjentek w materiałach organizacji to bardzo poważna sprawa.

Dlaczego tak jest?

Jeśli nie będę dbał o sposób, w jaki przedstawiamy kobiety biorące udział w projekcie oraz proces powstawania materiałów, mogę narazić się na poważne konsekwencje: potępienie ze strony społeczności lokalnej czy nawet zagrożenie życia.

Brzmi poważnie, z czego to wynika?

To złożony problem. Z jednej strony chodzi o wykorzystanie wizerunku człowieka w kulturze islamu. Z drugiej - o pozycję społeczną kobiet i relacje między kobietami a mężczyznami. Dodatkowo: bardzo często miejscowe media wykorzystują każdą możliwość, by zdyskredytować działalność zewnętrznych organizacji. Dzieje się tak, ponieważ mają one powiązania z wpływowymi osobami na miejscu, które nie chcą stracić swojej władzy i kontroli.

Czy miałeś jakieś doświadczenia, które sprawiły że stałeś się bardziej uważny w sprawie wykorzystania materiałów wizualnych i tekstów?

Oczywiście że tak, ich efektem jest wypracowanie dla mojej organizacji zestawu wskazówek i swego rodzaju zasad pracy, których podstawą jest Kodeks, dotyczący obrazów i przesłań wypracowany przez Dochas. Te zasady nie raz uratowały mój tyłek.

Czy możesz wymienić parę z nich?

Z przyjemnością. Po pierwsze: stosowanie się do wskazówek Kodeksu, po drugie: robienie zdjęć, które pokazują projekt, infrastrukturę, akcję, to jak miejsce wygląda przed rozpoczęciem prac i po ich zakończeniu. Zdjęcia i teksty mają informować osoby zainteresowane - takie jak zarząd czy darczyńcy - o efektach i postępach prac. Po trzecie: jeśli decyduję się na pokazanie ludzi, którzy z nami współpracują albo są beneficjentami, zawsze pozyskuje zgodę ich samych oraz ich rodzin. Jeśli chodzi przechowywanie zdjęć, trzymamy je zawsze w skrupulatnie opisanych folderach. To tylko parę zasad – opracowaliśmy cały dokument.

Czy wiesz, że...

organizacja Concern jest jedną z tych, które przyjęły Kodeks? Zajrzyj na stronę www.concern.net/site-links/who-we-are/code-of-conduct/declaration-of-commitment, aby zobaczyć, do czego zobowiązuje się organizacja Concern.

www.afryka.org to pierwszy polskojęzyczny portal poświęcony Afryce. Dzięki niemu możemy regularnie zdobywać bieżące informacje z krajów tego kontynentu. Jego wartością jest to, że możemy w nim znaleźć coś więcej, niż przedruki z popularnych mediów, czy zdjęcia zachodów słońca. To przegląd wydarzeń, analiza problemów, aktywne forum wymiany myśli. Poprzez cykl "Sami o sobie", blog pochodzącego z Senegalu Mamadou Dioufa, czy serię artykułów "Mój dzień w Polsce" możemy posłuchać więcej głosów z Południa, poznać niezwykle cenną perspektywę ludzi pochodzących z różnych krajów Afryki, a mieszkających w Polsce.

Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa

2006

Wstęp

Niniejszy Kodeks postępowania w sprawie obrazów i wiadomości został sporządzony przez organizacje pozarządowe, działające w dziedzinie pomocy humanitarnej, współpracy rozwojowej i edukacji globalnej.

Celem Kodeksu jest przedstawienie zasad, jakie powinny uwzględniać organizacje przy tworzeniu i realizacji strategii komunikacji publicznej. Kodeks zawiera zestaw podstawowych reguł, mających wspierać praktyków, którzy chcą w sposób spójny i zrównoważony informować o programach i wartościach wyznawanych przez ich organizację.

Sygnatariusze niniejszego Kodeksu są w pełni świadomi wyzwań i trudności, związanych z przekazywaniem drastycznych i pełnych niesprawiedliwości treści, jakie towarzyszą ubóstwu. Starają się jednak spełniać założenia Kodeksu. Realia dzisiejszego świata są niestety takie, że wiele obrazów skrajnej biedy i zagrożeń humanitarnych ma dramatyczny wydźwięk. Nie mogą być mimo to ignorowane. Pomijanie ich stanowiłoby zaprzeczenie ducha niniejszego Kodeksu, który ma odzwierciedlać realia ludzkiego życia, z wrażliwością i szacunkiem dla godności człowieka.

Obrazy i wiadomości powinny w pełni ukazywać zarówno wewnętrzną jak i zewnętrzną pomoc i partnerstwo, powstające częstokroć pomiędzy lokalnymi i międzynarodowymi organizacjami pozarządowymi.

Wartości godności ludzkiej, szacunku i uczciwości akcentowane w Kodeksie muszą stanowić podstawę wszystkich przekazów. Sygnatariusze niniejszego Kodeksu czują się zobowiązani do przestrzegania tych zasad i stosowania ich w polityce wewnętrznej i procedurach. Zobowiązują się również do konstruktywnego współdziałania z tymi, których praca wiąże się z informowaniem o kwestiach biedy na świecie oraz do poszukiwania sposobów realizacji tych zasad w innych obszarach komunikacji.

Poprzez podpisanie i promowanie niniejszego Kodeksu organizacje pozarządowe będą kontynuować utrzymywanie pomocy rozwojowej w sferze zainteresowania społecznego i upowszechniać podstawowe wartości zawarte w niniejszym Kodeksie.

Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości

a. Zasady podstawowe

Wybór obrazów i wiadomości dokonywany będzie z zachowaniem najważniejszych zasad:

- * szacunku dla godności ludzi, o których mówimy;
- * wiary w równość wszystkich ludzi;
- * poszanowania dla potrzeby promowania uczciwości, solidarności i sprawiedliwości.

We wszystkich komunikatach i tam, gdzie to uzasadnione potrzebą pokazania realiów, pragniemy:

- * dokonywać wyboru obrazów i wiadomości z zachowaniem poszanowania równości, solidarności i sprawiedliwości;
- * prawdziwie przedstawiać wszelkie obrazy i sytuacje - zarówno w bezpośrednim, jak i w szerszym kontekście - dążąc do zwiększenia powszechnego zrozumienia realiów i złożoności procesu rozwoju;
- * unikać obrazów i wiadomości mogących szerzyć stereotypy, wywoływać sensację lub dyskryminować ludzi, sytuacje lub miejsca;
- * wykorzystywać obrazy, wiadomości i badania jednostkowych przypadków z pełnym zrozumieniem, uczestnictwem i za zgodą zainteresowanych (lub ich rodziców czy opiekunów);
- * zagwarantować, że osoby, których sytuację przedstawiamy mają możliwość opowiedzenia o swojej historii osobiście;
- * ustalić i zanotować, czy osoby te zgadzają się na ujawnienie ich personaliów i wizerunku, zawsze postępować zgodnie z ich życzeniem;
- * działać zgodnie z najwyższymi standardami w zakresie praw człowieka i ochrony osób słabszych;
- * działać zgodnie z najwyższymi standardami w zakresie praw dziecka, zgodnie z zapisami Konwencji Praw Dziecka, ponieważ to właśnie dzieci są najczęściej przedstawiane.

b. Deklaracja zobowiązania

Jako sygnatariusze niniejszego Kodeksu potwierdzamy, iż nasze zaangażowanie w najlepsze praktyki w zakresie komunikacji wpływa na całość działalności naszej organizacji.

Poprzez podpisanie niniejszego Kodeksu zobowiązujemy się do wprowadzenia odpowiednich mechanizmów, umożliwiających przestrzeganie zasady Kodeksu we wszystkich dziedzinach działalności naszej organizacji.

Jako sygnatariusze niniejszego Kodeksu jesteśmy odpowiedzialni za naszą działalność informacyjną w następującym zakresie:

* zobowiązujemy się do szerzenia wiedzy na temat istnienia niniejszego Kodeksu w świadomości społecznej oraz wśród naszych partnerów. Zapewnimy mechanizm pozwalający przedstawiać uwagi na temat implementacji Kodeksu i dający możliwość oceny sposobu, w jaki realizujemy postanowienia Kodeksu;

* ogłosimy nasze zaangażowanie w najlepsze praktyki w dziedzinie rozpowszechniania obrazów i wiadomości w publicznym oświadczeniu, poprzez umieszczenie następującej treści oświadczenia w istotnych komunikatach publicznych i dokumentach (np. w sprawozdaniach rocznych, w dokumentach zarządu, w ulotkach i materiałach informacyjnych, na stronie internetowej.):

<Nazwa organizacji> jest sygnatariuszem kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa (www.nazwaorganizacji.org/kodeks). Prosimy o przesyłanie wszelkich uwag na adres kodeks@nazwaorganizacji.org;

* zobowiązujemy się do przeprowadzania w trybie rocznym oceny naszych komunikatów i informacji pod względem zgodności z zasadami dobrej praktyki;

* zamieścimy odwołanie do Kodeksu w podstawowych zasadach działalności naszej organizacji i zapewnimy, że zarząd odpowiedzialny będzie za realizację i zachowanie zasad przedstawionych w Kodeksie;

* zapewnimy, że wszyscy nasi dostawcy i wykonawcy będą działać zgodnie z zasadami Kodeksu przy współpracy z naszą organizacją;

* zobowiązujemy się do przeszkolenia naszych pracowników w dziedzinie wykorzystywania obrazów i wiadomości;

* zgadzamy się uczestniczyć w corocznych spotkaniach z innymi sygnatariuszami Kodeksu i wymieniać doświadczenia w stosowaniu i wdrażaniu go.

Podpis:

Organizacja:

Data:

Indeks zdjęć

Kolumbia. Bogota, dzielnica Santa Fe. Michel, Diana, Yamela, Jesus, Miguel i Bryan ze szkoły niepublicznej wraz z nauczycielką w trakcie zajęć muzycznych. 2007.
Autorka: Agnieszka Seget

Tanzania. Zanzibar, Kamienne Miasto. Na murach starego miasta logo organizacji zajmującej się dziećmi ulicy i sierotami. Wyspa Zanzibar i pobliska wyspa Pomba tworzą autonomiczną część Tanzanii. 2006.
Autorka: Gabriela Lipska

Kolumbia. Elkin Dario Pulido Pulido czyta książkę o różnych nasionach i owocach, którymi żywią się ptaki w dżungli. Elkin jest weterynarzem, który mieszka na gospodarstwie w okolicy miasta Calarcá, w stanie Quindio, gdzie uprawia kawę, banany, jeżyny i inne rośliny. 2007.
Autor: Kordian Kochanowicz

Zdjęcie ze strony <http://creativecommons.org>
Autor: Aftab Uzzaman

Zdjęcie ze strony www.koscierzyna.gda.pl pokazujące dzieci tańczące w czasie festiwalu kultury.

Uganda. Kampala. DJ z grupy Ras Clan w jednym z klubów w dzielnicy Bunga. W Kampali jak w wielu innych miastach toczy się życie nocne. Młodzi ludzie bawią się w klubach przy muzyce Mariah Carey, Beyonce czy Akona, jak również przy muzyce rodzimych wykonawców, takich jak Jose Cameleona czy Bobby Wine'a. 2007.
Autor: Ali Badoti

Uganda. Port rybny Ggaba nad jeziorem Wiktorii w Kampali. W porcie znajdują się przetwórnice i wędzarnie ryb, gdzie przygotowuje się połów na eksport w głąb kraju jak również poza granice Ugandy – np. do Konga, są tu również sklepiki ze świeżymi rybami i restauracje serwujące pyszne dania z ryb. 2005.
Autor: Ali Badoti

Uganda. Ulica Ggaba prowadząca do centrum Kampali, stolicy kraju, na której nie ustaje ruch samochodowy. Ruch w Ugandzie jest lewostronny, jak w wielu krajach, które przeszłości były koloniami Wielkiej Brytanii (np. Kenia, Indie). 2007.
Autor: Ali Badoti

Uliczny sprzedawca w Bombaju
Autor: Piotr Młodożeniec

Ulica w Bombaju 2006
Autor: Piotr Młodożeniec

Tanzania. Prom z Dar es Saalam na półwyspie Kigamboni. W tle wieżowce Dar es Saalam, miasta położonego na wybrzeżu Oceanu Indyjskiego. Półwyspie jest częstym miejscem wypraw weekendowych mieszkańców Dar es Saalam. 2006.
Autorka: Gabriela Lipska

Tanzania. Zanzibar, wioska Kizimbani. Suszące się kangie, czyli tradycyjne tkaniny wykonane z bawełny z nadrukiem. Są bardzo popularne zwłaszcza w Tanzanii, może je nosić na wiele sposobów. Cechą charakterystyczną kangie oprócz bogatych wzorów jest nadrukowane w języku suahili przysłowie. 2006.
Autorka: Gabriela Lipska

Kenia. Isaac Lidaywa z organizacji Niaver podpisuje nowo wybudowaną toaletę, która ma zredukować zanieczyszczenie wody pitnej w Kipsion, w okolicach Kitale. Jest to kolejne takie przedsięwzięcie organizacji Niaver, która do 2005 roku wybudowała ich kilkanaście dla różnych rodzin. 2005.
Autorka: Agnieszka Seget

Kolumbia. Karen i Diomedez bawią się na podwórku szkolnym w czasie przerwy rzucając monety do otworu z różnej odległości. Karen wraz ze swoim rodzeństwem chodzi do szkoły parafialnej w dzielnicy Santa Fe. Edukacja podstawowa w Kolumbii jest bezpłatna. 2007.
Autorka: Agnieszka Seget

Kenia. Targowisko z używaną odzieżą w mieście Kitale w zachodniej części kraju. Większość odzieży, butów sprzedawanej na tym targu pochodzi z Stanów Zjednoczonych oraz krajów europejskich. Używana, tania odzież sprawia, że dużo zakładów krawieckich upada. 2005.
Autorka: Agnieszka Seget

Tanzania. Zanzibar, Kamienne Miasto. Na południu od głównego portu, budowana jest nowa infrastruktura portowa. Praca trwa od rana aż do zachodu słońca. 2006.
Autorka: Gabriela Lipska

Uganda. Boda boda wioząca klienta mużulmańską dzielnicą Kibuli. W tle panorama stolicy Ugandy Kampali. Kampala jest miastem położonym na wzgórzach. W większości zabudowa miasta jest niska, tylko w ścisłym centrum znajdują się wieżowce i biurowce. 2007.
Autorka: Gabriela Lipska

Kolumbia. Demonstranci na placu Bolivar w centrum Bogoty 28 czerwca 2007 roku apelujący do rządu i FARC (zbrojnej grupy partyzantów) do zgody wymianę aresztowanych byłych partyzantów FARC, za żołnierzy armii kolumbijskiej oraz cywilów przetrzymy-

wanych przez partyzantów. 2007.
Autor: Kordian Kochanowicz

Kolumbia. Ulica miasteczka Salento w stanie Quindio, który słynie z kawy oraz jest jednym z najbardziej turystycznych miejsc, chętnie odwiedzanych przez mieszkańców Kolumbii, ze względu na różne atrakcje oraz dolinę Cocora z narodowymi drzewami Kolumbii. 2007.
Autor: Kordian Kochanowicz

Kolumbia. Elkin Dario Pulido Pulido wraz ze swoim wujkiem oraz siostrzenicami przygotowuje pokarm dla zwierząt, które hoduje w swoim gospodarstwie w okolicach Calarca. W Kolumbii występuje nierównomierny podział własności ziemi, gdyż 4% właścicieli dysponuje 68% powierzchni użytków rolnych, a ponad 50% ludności wiejskiej nie posiada ziemi. Elkin należy do tych, którzy posiadają niewielką powierzchnię ziemi. 2007.
Zdjęcie: Kordian Kochanowicz

Kenia. Tardowisko w Oloitokitok, mieście położonym na południu przy granicy z Tanzanią. Targ jest ważnym miejscem handlowym dla mieszkańców okolicznych terenów. Odbywa się zazwyczaj dwa - trzy razy w tygodniu. 2005.
Autorka: Agnieszka Seget

Kamerun. Jaunde, stolica kraju i drugie co do wielkości miasto Kamerunu. Liczy prawie 1,5 mln mieszkańców. Centrum miasta przypomina centra wielkich metropolii europejskich. Znajdziemy tu budynki rządowe, banki, siedziby wielkich firm i hotele. Na zdjęciu widać luksusowy hotel Hilton. W Kamerunie, tak jak w wielu innych krajach Afryki, coraz częstsze są inwestycje chińskie. Na całym kontynencie znajdziemy budynki i drogi budowane przez Chińczyków, przyjmowani są na kontynencie inaczej niż Europejczycy, którzy kojarzą się często z kolonializmem i uciskiem. 2006.
Autor: Marcin Wojtalik

Uganda. Kobiety pracujące w spółdzielni krawieckiej w dzielnicy Nsambya Kampali. W spółdzielni można zamówić świetne ubrania na miarę. Krawcom i szwaczkom jest się trudno utrzymać z powodu zalewu rynku tanią używaną odzież przysyłąną jako dary z Europy i USA. 2008.
Autor: Ali Badoti

Uczennica szkoły w Chennai .2006.
Autor: Piotr Młodożeniec

Targ, Radzastan. 2006.
Autor: Piotr Młodożeniec

Uganda. Kampala, tablica rejestracyjna boda boda (taksówka motorowerowa). Obok liter widoczna jest flaga Ugandy. 2006
Autorka: Gabriela Lipska

Spis treści

Wprowadzenie do Kodeksu	4
Nie warto szokować ludzką tragedią	10

Rzetelne informowanie w organizacji pozarządowej

Rzetelny obraz Południa warunkiem sukcesu projektów rozwojowych	12
Jak zapewnić rzetelne i profesjonalne informowanie o projekcie rozwojowym?	17
Dlaczego warto wdrożyć Kodeks w organizacji?	24
Jak wdrożyć Kodeks w organizacji – krok po kroku	26
Elementy efektywnego wdrożenia Kodeksu w organizacji pozarządowej	28

Rzetelne informowanie w szkole

Rzetelny obraz Południa jako podstawa do prowadzenia projektów edukacji rozwojowej na wysokim poziomie	33
O czym warto pamiętać przed prowadzeniem edukacji rozwojowej.	37
Dlaczego warto stosować Kodeks w szkole	41

Głosy Południa	44
Dobre praktyki	48
Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa	56

Indeks zdjęć	59
--------------	----

Ankieta ewaluacyjna	63
---------------------	----

Ankieta ewaluacyjna

Bardzo prosimy o wypełnienie krótkiej, anonimowej ankiety na temat Kodeksu oraz poradnika „Jak mówić o większości świata”.

Wypełnioną ankietę prosimy odesłać na adres Instytutu (ul. Bachmacka 1/11, 02-647 Warszawa).

Można też wypełnić ankietę znajdującą się na stronie internetowej www.igo.org.pl.

1. Czy temat rzetelnego informowania o krajach Południa oraz Kodeks jest dla Pani/Pana nowym tematem?

Tak - raczej tak - raczej nie - nie - nie wiem

2. Czy artykuły poradnika są dla Pani/ Pana ciekawe i przydatne?

Tak - raczej tak - raczej nie - nie - nie wiem

3. Czy myśli Pani/ Pan, że poradnik przyda się w Pani/Pana pracy?

Tak - raczej tak - raczej nie - nie - nie wiem

4. Czy uważa Pani/Pan Kodeks za ważne i praktyczne narzędzie. pomocne w rzetelnym informowaniu, edukowaniu oraz innych działaniach dotyczących globalnego Południa?

Tak - raczej tak - raczej nie - nie - nie wiem

5. Czy zamierza Pani/Pan stosować/wdrożyć Kodeks w swojej pracy/organizacji?

Tak - raczej tak - raczej nie - nie - nie wiem

6. Jakie przeszkody widzi Pani/Pan w rzetelnym informowaniu o krajach globalnego Południa?

.....

.....

.....

.....

Inne uwagi:

.....

.....

.....

.....

Dziękujemy!

Autorzy

Dorota Gadzinowska - współautorka publikacji.

Ukończyła Wydział Stosowanych Nauk Społecznych na Uniwersytecie Warszawskim, Warsztaty Praw Człowieka Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. Przez dwa lata koordynowała w Polskiej Akcji Humanitarnej projekt GLEN (Global Education Network of Young Europeans) w Polsce i współkoordynowała go w Europie. Organizowała szkolenia i przygotowywała wolontariuszy, tworzyła materiały dla szkoleniowców i uczestników. Jako koordynatorka projektu „Szkoła Globalna” prowadziła kilkanaście warsztatów dotyczących Kodeksu dla nauczycieli z całej Polski. Kodeksem zainteresowana od czasu wolontariatu w Tanzanii w 2005 roku. Obecnie jest wolontariuszką w Ghanie, gdzie prowadzi dialog o Kodeksie z samymi zainteresowanymi.

Gabriela Lipska- współautorka publikacji.

Z wykształcenia nauczycielka angielskiego i kulturoznawca po Uniwersytecie Warszawskim. Związana ze środowiskiem organizacji pozarządowych, zajmuje się edukacją rozwojową. Uczestniczka programu GLEN 2005 w Ugandzie, parokrotnie odwiedzała Afrykę Wschodnią. Od 2 lat prowadzi zajęcia warsztatowe na temat krajów Południa m.in. w Polskiej Akcji Humanitarnej, Fundacji Simba Friends i Fundacji Międzykulturowej. W ramach sieci GLEN przygotowuje wolontariuszy do pracy w krajach Południa i dzielenia się doświadczeniami po powrocie. Kwestią obrazu krajów Południa zajmuje się od czasu prowadzenia pierwszych szkoleń dla wolontariuszy w 2006 r.

Kordian Kochanowicz– współautor publikacji.

Absolwent Akademii Ekonomicznej w Krakowie, specjalizuje się w stosunkach międzynarodowych oraz zarządzaniu. Ukończył także studia podyplomowe European Master in International Humanitarian Assistance na Uniwersytecie Ruhr w Bochum, włączonym do sieci NOHA. Skupiał się na zarządzaniu w organizacjach pozarządowych oraz zarządzaniu projektami pomocowymi. Prowadził badania naukowe w zakresie monitorowania i ewaluacji projektów na terenach konfliktów i kryzysów humanitarnych. Pracował w Tanzanii i Kolumbii. Przez wiele lat był wolontariuszem. Pracował jako koordynator projektów, konsultant i trener. Współpracował z Bankami Żywności, Polską Akcją Humanitarną, Caritas Kolumbia, w programie GLEN.

Marcin Wojtalik– współautor publikacji.

Współtwórca Instytutu Globalnej Odpowiedzialności. Działa społecznie od 1995 r. najpierw w grupie lokalnej Amnesty International, potem jako współtwórca sieci Pilnych Akcji i członek sieci trenerów AI. Pracuje w Polskiej Akcji Humanitarnej od 1996 roku. Od 1998 do 2006 r. koordynator Programu Edukacji Humanitarnej, twórca, koordynator i konsultant projektów z edukacji rozwojowej i problematyki rozwojowej, m.in. "Solidarna Europa", GLEN, "Szkoła Globalna". Od 2002 r. współpracuje z zachodnimi organizacjami rozwojowymi. Autor i współautor publikacji m.in. "Humanitaryzm", "Europejskie organizacje pozarządowe", "Globalna edukacja rozwojowa w UE", „Polska Pomoc Rozwojowa - niezależne badanie”, „Współpraca dla globalnego Południa - poradnik dla NGO”, „Poradnik wolontariusza polskiej pomocy”.

„Obraz Afryki jaki ma Europa? Głód, dzieci szkieleciki, sucha spękana ziemia, slumsy w mieście, rzezie, AIDS, tłumy uchodźców bez dachu nad głową, bez jedzenia, bez lekarstwa, wody i chleba.

Więc świat spieszy z pomocą.

Jak w przeszłości, tak i dziś Afryka jest postrzegana przedmiotowo, jako odbicie jakiejś innej gwiazdy, jako teren i obiekt działania kolonizatorów, kupców, misjonarzy, etnografów, wszelkich organizacji charytatywnych. Tymczasem, poza wszystkim, istnieje ona dla siebie samej, w sobie samej, wieczny, zamknięty, osobny kontynent, ziemia gajów bananowych, nieforemnych poletek manioku, dżungli, olbrzymiej Sahary, z wolna wysychających rzek, rzednących lasów, chorych, monstualnych miast - obszar świata naładowany jakąś niespokojną i gwałtowną elektrycznością.”

Ryszard Kapuściński "Heban"

ISBN 978-83-928244-0-4